

WORLD POLITICS

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

Seeking a Sustainable Solution to the Israeli–Palestinian Conflict from Judith Butler's Perspective

Hadi Salehi *Corresponding Author*, Assistant Professor of Public Law, Faculty of Law and Political Science, Shiraz University, Shiraz, Iran. Email: salehi.0306@gmail.com

Seyed Hossein Sharifi PhD Student in Public Law, Faculty of Law and Political Science, Shiraz University, Shiraz, Iran. Email: hossein.sh1364@gmail.com

Donia Sanjabi MA Student in Public Law, Faculty of Law and Political Science, Shiraz University, Shiraz, Iran. Email: sanjabidonya8@gmail.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Israeli–Palestinian
Conflict,
Judith Butler,
Zionism,
Jewish Nation-State

Article history:

Received 2023-6-1
Received in revised form
2024-1-10
Accepted 2024-5-13
Published Online
2025-6-21

ABSTRACT

This paper aims to analyze the critical approach proposed by Judith Butler, a philosopher of post-structuralism, to the Israeli–Palestinian conflict and investigate the alternative solutions that she offers based on ethical and political concepts. In a radical critique of the concepts of "nation-state" and "Zionism", Butler considers conventional solutions, e.g., "two states" or "one state", ineffective due to their perpetuation of historical injustice, exclusion of Palestinians, and reliance on an exclusivist logic. In contrast, she proposes the concepts of "diaspora" and "cohabitation" as an alternative framework. In Butler's view, diaspora is not merely a geographical situation but an ethical stance based on the shared experience of exile and displacement of Jews and Palestinians, emphasizing the importance of life in relation to the "other." Likewise, cohabitation extends beyond physical proximity to mean the development of a shared political space based on the absolute equality of rights, mutual respect for cultural plurality, and shared responsibility for the future. Inspired by Edward Said and Hannah Arendt, Butler emphasizes the necessity of cultural and ethical "translations" between conflicting narratives and moving beyond nation-state structures. There have been some criticisms leveled at the impracticality of Butler's proposals in the face of ongoing violence and overlooking the agency of the parties involved. However, with its emphasis on justice, human connections, and the necessity of mutual recognition, her ethical framework offers a novel and potentially transformative path for contemplating a sustainable solution..

Cite this Article: Salehi, H. , Sharifi, S. H. and Sanjabi Broujeni, D. (2025). Seeking a Sustainable Solution to the Israeli–Palestinian Conflict from Judith Butler's Perspective. *World Politics*, 14(1), 217-243. doi: 10.22124/wp.2025.31117.3549

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2025.31117.3549

1. Introduction

The Israeli-Palestinian conflict is one of the most enduring and complex geopolitical issues of our time. The ongoing actions by Israel against Palestinians have raised global concern and created significant security risks. The disregard for international law has disrupted global order. Ilan Pappé describes Palestine as an "epicenter of global crises," where colonialism, imperialism, racism, and refugee crises converge. The devastation in Gaza, with widespread loss of life and infrastructure, underscores the urgency of finding a resolution. Traditional approaches, primarily the "two-state solution," face significant obstacles, including Israeli settlement expansion and the geographic fragmentation of Palestinian territories. Alternative proposals like the "one-state solution" raise concerns about continued domination. These solutions often fail to address historical injustice and the necessity of a shared future, highlighting their limitations. This persistent failure necessitates alternative perspectives that transcend traditional "state-centric" thinking and address the conflict's underlying ethical and political dimensions. Judith Butler's intellectual contributions offer a unique and potentially transformative lens for understanding and confronting the conflict.

2. Theoretical Framework

Butler's critical approach to the Israeli-Palestinian conflict is rooted in her radical critique of the "nation-state" and "Zionism." She argues that conventional solutions are ineffective because they perpetuate historical injustice and rely on an exclusivist logic. Instead, Butler proposes "diaspora" and "cohabitation" as alternative frameworks. For Butler, the "nation-state" model, especially one privileging one group over others, inherently leads to injustice and violence. Drawing on Hannah Arendt, Butler argues that the nation-state's emphasis on national homogeneity often causes the emergence of "stateless" individuals. The Israeli nation-state law of 2018, which declares Jewish settlement a national value and confines self-determination exclusively to the Jewish people, exemplifies this exclusionary logic, undermining Palestinian self-determination. Butler views Zionism as a form of nationalism aimed at creating a homogenous and exclusivist nation-state, rendering its foundation problematic due to its basis on exclusion. She challenges the equation of Jewishness with Zionism, seeing it as a dangerous political movement that ignores the diversity of the Jewish experience. In contrast, "diaspora," from Butler's perspective, is not merely a geographical condition, but an ethical stance. Grounded in the shared experience of exile and displacement for both Jews and Palestinians, this stance emphasizes living in relation to the "other." She redefines Jewishness as a diasporic identity, linked not to a specific territory but to a shared history of displacement and an ethical commitment to engagement with others, challenging the Zionist idea of a return to a single homeland. "Cohabitation" extends beyond physical proximity, meaning the development of a shared political space based on absolute equality of rights, mutual respect for cultural plurality, and shared responsibility for the future.

This necessitates moving beyond the exclusivist logic of the nation-state towards a model of political belonging that embraces plurality. This cohabitation must be founded on recognizing the equal value of grievance for all lives, challenging discourses that devalue Palestinian mourning. Inspired by Edward Said's "contrapuntal reading," Butler emphasizes the need for cultural and ethical "translations" between conflicting narratives. Translation, for Butler, is not about finding direct equivalences but about having a profound, empathetic recognition of differences and engaging with them constructively to foster mutual understanding and respect. This process acknowledges the fundamental "relationality" of Jews and Palestinians, where identity is formed through its relationship with the "other."

3. Methodology

This paper employs a descriptive-analytical method to investigate Judith Butler's ideas for the development of a just and sustainable solution to the Israeli–Palestinian conflict. The paper aims to delineate a transformative vision that seeks to redefine political identities based on relationality, acceptance of plurality, and shared responsibility for a common future by relying on Butler's critique of Zionism and the nation-state.

4. Results & Discussion

The dominant paradigms for resolving the Israeli-Palestinian conflict, namely the two-state and one-state solutions, have faced an impasse. The two-state solution, though internationally supported, is fraught with challenges, including the continuous expansion of Israeli settlements (e.g., doubling the settler population between 1993 and 2009), the fragmentation of Palestinian land, and the failure to address underlying causes stemming from what some see as an aggressive, expansionist Zionist project. Critics argue it fails to guarantee full Palestinian rights, including the right of return for refugees. The one-state solution, promoting a single political structure for both Israelis and Palestinians through a rights-based approach, is presented as better able to secure the rights of Palestinian refugees and ensure full equality for Palestinian citizens of Israel. However, it faces significant opposition from both Israeli and Palestinian societies, with many Israelis fearing a loss of Jewish national identity. Butler's critique targets the foundational concepts of the "nation-state" and "Zionism." She argues that the nation-state's inherent drive for homogeneity leads to exclusion and violence. For Butler, the Israeli state, in its aspiration to be a Jewish nation-state, exemplifies this by dispossessing and marginalizing Palestinians. Her ethical framework calls for transcending these exclusionary structures. Her alternative centers on "diaspora" and "cohabitation." To Butler, diaspora is an ethical and political resource, a shared Jewish and Palestinian experience of displacement that fosters an understanding of interconnectedness and responsibility towards the "other." Cohabitation, however, is the development of a shared, inclusive political space built on absolute equality, mutual respect, and joint responsibility, transcending the nation-state's exclusionary logic. This involves

recognizing the equal grievability of all lives lost. This vision of cohabitation may emerge as a binational state, but one that radically challenges the traditional nation-state by dispersing sovereignty.

5. Conclusion and Suggestions

Judith Butler offers a profound ethical and political critique of conventional approaches to the Israeli-Palestinian conflict, challenging the foundational concepts of the nation-state and Zionism. She posits that solutions like "two states" or "one state" are inadequate because they perpetuate historical injustice. Instead, Butler champions "diaspora," "cohabitation," and "relationality," which stem from shared experiences of exile and offer a path to redefine political relationships. By emphasizing the diasporic nature of Jewish identity, she contests the territorial exclusivity of Zionism and redefines Jewishness as a global experience rooted in interaction with the "other," thereby developing space for the recognition of the Palestinian experience. Butler's "cohabitation" envisages a shared political structure with absolute equality, respect for cultural diversity, and active shared responsibility. This concept addresses historical injustices and insists on the equal grievability of all lives. Drawing from Arendt, she views the concept of the nation-state as inherently exclusionary, proposing a move towards new forms of political organization like a transformative binational state or transnational models based on ethical interaction. Critics have highlighted the abstract nature of her concepts in the face of harsh realities, questioning their immediate applicability and potential to overlook the agency of those on the ground. However, Butler's framework can be seen as a long-term vision aimed at fundamentally altering the terms of the conflict rather than a short-term fix. Her ethical framework serves as a pivotal foundation for any pragmatic political strategy, ensuring that solutions are built on equality and justice. Although the practical implementation of a binational state as envisioned by Butler still remains ambiguous and faces significant hurdles, her work compellingly challenges the status quo and the assumption that the current nation-state model is the only viable paradigm for the future. Her ideas provide a crucial framework for decolonization and termination of settler colonialism. Despite its limitations, Butler's perspective represents a vital step beyond classical state-centric discourses. By linking ethics and politics, she demonstrates that resolving the conflict would necessitate redefining the notions of identity, belonging, and justice. Her emphasis on "translation" as a process for mutual understanding can facilitate constructive dialogue. However, realizing these ideals would require commitment from international bodies, civil society, and political leaders willing to move beyond the logic of domination. Butler's call to "dwell with the impossible" acknowledges the complexity of the conflict, suggesting that only a sustained commitment to justice and equality can offer hope for a shared future. Her philosophical insights provide a guiding light for those who seek to transcend violence and establish a more just order.

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳

شاپا الکترونیکی: ۴۸۹۹-۴۵۳۸

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

جستجوی راه حل پایدار در مناقشه اسرائیل و فلسطین از منظر جودیت باتلر

هادی صالحی نویسنده مسئول، استادیار حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

رایانامه: salehi.0306@gmail.com

سید حسین شریفی دانشجوی دکترای حقوق عمومی، دانشکده حقوق علوم و سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

رایانامه: hossein.sh1364@gmail.com

دنیا سنجابی دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

رایانامه: sanjabidonya8@gmail.com

درباره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	این مقاله به رویکرد انتقادی جودیت باتلر، فیلسوف پساساختارگرا، به مناقشه اسرائیل و فلسطین می‌پردازد و راه‌حل‌های جایگزینی را که او بر پایه مفاهیم اخلاقی و سیاسی ارائه می‌دهد، تحلیل می‌کند. باتلر با نقد رادیکال مفاهیم «دولت-ملت» و «صهیونیسم»، راه‌حل‌های مرسوم مانند «دو دولت» یا «یک دولت» را به دلیل تداوم بی‌عدالتی تاریخی، طرد فلسطینیان و اتکا به منطق انحصارگرایی، ناکارآمد می‌داند. در مقابل، او مفاهیم «دیاسپورا» و «هم‌زیستی» را به عنوان چارچوبی جایگزین پیشنهاد می‌کند. دیاسپورا از نگاه باتلر، نه صرفاً وضعیتی جغرافیایی، بلکه یک موضع اخلاقی مبتنی بر تجربه مشترک تبعید و آوارگی یهودیان و فلسطینیان است که بر اهمیت زیستن در نسبت با «دیگری» تأکید دارد. هم‌زیستی نیز فراتر از همجواری فیزیکی، به معنای ایجاد فضای سیاسی مشترک مبتنی بر برابری مطلق حقوق، احترام متقابل به کثرت فرهنگی و مسئولیت‌پذیری مشترک برای آینده است. باتلر با الهام از ادوارد سعید و هانا آرنه، بر ضرورت «ترجمه» فرهنگی و اخلاقی میان روایت‌های متضاد و گذار از ساختارهای دولت-ملت تأکید می‌ورزد. اگرچه انتقاداتی مبنی بر عملی نبودن پیشنهادات باتلر در مواجهه با خشونت‌های جاری و نادیده گرفتن عاملیت طرفین مطرح شده است، چارچوب اخلاقی او با تأکید بر عدالت، پیوندهای انسانی و ضرورت به‌رسمیت‌شناسی متقابل، مسیری نوین و بالقوه تحول‌آفرین برای اندیشیدن به راه‌حلی پایدار ارائه می‌دهد.
کلیدواژه‌ها: منافعه اسرائیل-فلسطین، جودیت باتلر، صهیونیسم، دولت-ملت یهود	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۳/۱۴ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۲/۲۳ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۳/۳۱	

استناد به این مقاله: صالحی، هادی، شریفی، سید حسین و سنجابی بروجنی، دنیا. (۱۴۰۴). جستجوی راه حل پایدار در مناقشه اسرائیل و

فلسطین از منظر جودیت باتلر. سیاست جهانی، ۱۴(۱)، ۲۱۷-۲۴۳. doi: 10.22124/wp.2025.31117.3549

© نویسنده (گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

بحران درگیری‌های اسرائیل و فلسطین به عنوان یکی از پیچیده‌ترین مسائل حل‌نشده ژئوپلیتیکی، با سابقه‌ای دراز مدت، آثار و نتایجی دهشتناک پدید آورده است و نشانی از جراحی دردناک و التیام‌ناپذیر بر چهره بشریت نهاده است. جنایات تکرارشونده و پایان‌ناپذیر اسرائیل علیه مردم فلسطین و مناطق درگیر، نه تنها موجب آزار وجدان‌های آگاه و آزاد بشری که خود عامل ایجاد مخاطرات امنیتی نسبت به کشورهای منطقه و جامعه بین‌المللی است. عدم پابندی رژیم صهیونیستی به قواعد و هنجارهای حقوق بین‌الملل موجب برهم خوردن نظم جهانی و آشفتگی در عرصه زیست مسالمت‌آمیز بشری است. سرایت خشونت جنگی رژیم صهیونیستی در وهله نخست به همسایگان و مجاوران منطقه‌ای و در مراحل بعد، به کشورهای دورتر، امری است که وفق گزارش دبیرکل سازمان ملل متحد در امور خاورمیانه و آسیا و اقیانوسیه نگرانی‌ها بابت بروز بی‌ثباتی، جنگ، استفاده از تسلیحات کشتار جمعی، بحران‌های انسانی و زیستی را در سراسر جهان برمی‌انگیزد.

از دیدگاهی دیگر، آنچنان که /یلان پایه^۱ در کتاب «فلسطین در جهان شعله‌ور»^۲ بیان می‌کند، فلسطین در کانون بحران‌های جهانی است که بشر امروز را مغروق خود ساخته است؛ گویی تقاطع بحران‌های معماری، امپریالیستی، محیط زیستی و اقلیمی، نژادپرستی، پناهندگان و سیاست‌های مرزی و ملی‌گرایی ناسیونالیستی را می‌توان در وضعیت وخیم انسانی در فلسطین یافت. شعله آتشی که این بحران‌ها بر جهان افکنده‌اند، در فلسطین سوزان‌تر است؛ شهرها، اردوگاه‌ها، خانه‌ها و جان‌های شریف انسانی در غزه، در زیر بمباران هوایی، حملات زمینی، محرومیت‌های استراتژیک و کوچ اجباری، در مقیاسی شگرف از دست می‌روند. واکنشی که برای مقابله فوری با این نسل‌کشی برگزیده می‌شود، برای حل بحران‌های مذکور در سایر نقاط دنیا راه‌گشا خواهد بود.

رویکردهای مرسوم برای حل مناقشه اسرائیل و فلسطین، عمدتاً حول محور «راه‌حل دو دولت» شکل گرفته‌اند؛ راه حلی که در آن، تشکیل یک دولت مستقل فلسطینی در کنار دولت اسرائیل تصور می‌شود. اما این چارچوب پیشنهادی با موانع جدی، از جمله تداوم شهرک‌سازی‌های اسرائیل، پراکندگی جغرافیایی سرزمین‌های فلسطینی و بحران انسانی مستمر در غزه روبرو بوده است. سایر راهکارهای پیشنهادی، مانند «راه‌حل یک دولت»، اغلب نگرانی‌هایی را در مورد احتمال تداوم سلطه و نابرابری

^۱ Ilan Pappé

^۲ Palestine in a World on Fire

برمی‌انگیزند، به‌ویژه اگر کنترل مطلق بر دولت را رژیم «آپارتاید» در دست داشته باشد. این راه‌حل‌های کلاسیک، اغلب از پرداختن به مسائل بنیادین ناظر بر بی‌عدالتی تاریخی، شناسایی متقابل و ضرورت داشتن آینده‌ای مشترک باز می‌مانند و بدین ترتیب، محدودیت‌های این چارچوب‌ها را آشکار می‌سازند. ناکامی پیوسته این رویکردها، بر نیاز مبرم به دیدگاه‌های بدیلی تأکید دارد که بتوانند از تنگنای تفکر کلاسیک «دولت‌محور» فراتر رفته و به ابعاد اخلاقی و سیاسی زیربنایی این منازعه بپردازند.

در این راستا، تلاش‌های فکری جو دیت باتلر^۱، فیلسوف برجسته معاصر و نظریه‌پرداز فرهنگی، دریچه‌ای منحصر به فرد و بالقوه تحول‌آفرین را برای فهم و مواجهه با مناقشه اسرائیل و فلسطین پیش روی ما می‌گشاید. پژوهش‌های باتلر که عمیقاً متأثر از اندیشه پساساختارگرایی و دغدغه‌ای مداوم نسبت به مسائل قدرت، هویت و اخلاق است، چارچوبی را برای عبور از محدودیت‌های گفتمان سیاسی رایج فراهم می‌سازد. مفاهیم «دیاپورا»^۲، «هم‌زیستی»^۳ و «نسبت‌مندی»^۴ از منظر باتلر، ابزارهای روشنگرانه‌ای برای تحلیل پویایی‌های پیچیده این منازعه و ترسیم مسیری عادلانه و پایدار به سوی حل آن ارائه می‌دهند.

نوآوری کار باتلر در ارائه چارچوبی متفاوت و اخلاق‌محور برای فهم و مواجهه با این مناقشه نهفته است. او به جای تمرکز بر تقسیم سرزمین یا ادغام اجباری، بر مفاهیم کلیدی «دیاپورا»، «هم‌زیستی» و «ترجمه فرهنگی» تأکید می‌ورزد. باتلر دیاپورا را نه فقط یک وضعیت جغرافیایی پراکندگی، بلکه یک منبع اخلاقی و سیاسی می‌داند که ریشه در تجربه مشترک تبعید دارد و می‌تواند مبنایی برای درک ارتباط‌مندی و مسئولیت در قبال دیگری باشد. هم‌زیستی از منظر او، ایجاد یک فضای سیاسی مشترک و فراگیر است که بر برابری مطلق، احترام متقابل و مسئولیت‌پذیری مشترک بنا شده و از منطق انحصارگرایانه دولت-ملت فراتر می‌رود. این مقاله در پی آن است تا با تحلیل عمیق این مفاهیم در اندیشه باتلر و تعامل او با متفکرانی چون ادوارد سعید و هانا آرنت، نشان دهد که چگونه این چارچوب بدیل می‌تواند چشم‌اندازی نو برای دستیابی به راه‌حلی عادلانه و پایدار، مبتنی بر به رسمیت‌شناسی متقابل و آینده‌ای مشترک، برای مناقشه اسرائیل و فلسطین بگشاید. پرسش محوری این است که آیا این مفاهیم می‌توانند فراتر از یک آرمان اخلاقی، مبنایی عملی برای تحول سیاسی در این منطقه فراهم کنند؟

^۱ Judith Butler

^۲ Diaspora

^۳ Cohabitation

^۴ Relationality

در این مقاله، با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی، ایده‌های جودیت باتلر برای تصوّر راه‌حلی عادلانه و پایدار برای مناقشه اسرائیل و فلسطین را به بحث می‌گذاریم. هدف این پژوهش، ترسیم چشم‌اندازی تحول‌گراست که با تکیه بر نقد باتلر از صهیونیسم و دولت-ملت، از طریق بازتعریف هویت‌های سیاسی بر پایه ارتباط‌مندی، پذیرش تکثر و مسئولیت مشترک در قبال آینده‌ای مشترک دنبال می‌شود.

۱. بن‌بست پارادایم‌های مسلط: تحلیلی بر ناکارآمدی راه‌حل‌های دو دولت و یک دولت

تلاش‌ها برای ایجاد سازش میان منافع متضاد اسرائیلی‌ها و فلسطینی‌ها در طول تاریخ، بین دو رویکرد اصلی در نوسان بوده است: جدایی کامل آن‌ها به دو کشور مستقل یا همزیستی و ادغام در چارچوب یک دولت واحد مبتنی بر عدالت و برابری برای همگان (Faris, 2013:22). اگرچه تحولات میدانی و تغییرات سیاسی در مقاطعی باعث شده‌اند که یکی از این راهکارها محتمل‌تر به نظر برسد، اما هر دو گزینه در زمان‌های گوناگون همچنان به عنوان امکان‌های حلّ بحران مطرح بوده‌اند. در حال حاضر، گفتمان اصلی پیرامون راه‌حل‌های احتمالی، عمدتاً حول دو چارچوب بنیادین شکل گرفته است: راه حل دو دولتی و راه حل یک دولتی (Lustick, 2019:34).

۱-۱. تاریخچه و مبانی نظری راه‌حل دو دولت

مفهوم تقسیم سرزمین، که به آن راه حل دو دولتی نیز گفته می‌شود، پیشینه‌ای طولانی در کوشش‌ها برای حل این مناقشه دارد. این ایده به عنوان یک گزینه ممکن، از همان سال‌های ابتدایی ۱۹۳۷ و ۱۹۴۷ مطرح گردید (Morris, 2009:17). مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۷ با تصویب قطعنامه ۱۸۱ (II)، پیشنهاد تأسیس یک کشور عربی و یک کشور یهودی در فلسطین را به عنوان راهکاری برای حل کشمکش اعراب و صهیونیست‌ها بر سر زمین ارائه کرد (Bisharat, 2008:3). این قطعنامه با رأی موافق اکثریت دو سوم اعضای مجمع عمومی به تصویب رسید. پس از جنگ سال ۱۹۶۷ و در پی جنگ اکتبر ۱۹۷۳، قطعنامه‌های ۲۴۲ و ۳۳۸ شورای امنیت سازمان ملل به تصویب رسیدند که خواستار پایان عملیات نظامی و اجرای فوری قطعنامه ۲۴۲ شدند. قطعنامه ۲۴۲ شورای امنیت، که مبنای تلاش‌های بعدی صلح میان اعراب و اسرائیل قرار گرفت، به صراحت از فلسطینی‌ها نام نبرد و تنها به ضرورت یافتن «راه حلی عادلانه برای مسئله پناهندگان» اشاره کرد (Farsakh, 2011:59). تدوین‌کنندگان این قطعنامه، راهکاری عربی-اسرائیلی را در نظر داشتند که در آن کشورهای عربی نمایندگی فلسطینی‌ها را بر عهده بگیرند و مسائل ارضی و پناهندگان از طریق بازگرداندن کرانه باختری به اردن و نوار غزه به مصر حل و فصل

شود. راه حل دو دولتی از زمان امضای پیمان صلح اسلو در سال ۱۹۹۳، که با هدف حل و فصل مناقشه و آرمان همزیستی مسالمت‌آمیز اسرائیل و فلسطین طراحی شد، به چارچوب مسلط برای حل بحران تبدیل شده است. در این مدل، هدف معمولاً برقراری یک کشور یهودی به نام اسرائیل، با مرزهای تعیین شده در آتش‌بس سال ۱۹۴۹، و یک کشور فلسطینی-عربی در بخش عمده کرانه باختری و نوار غزه استوار است (Bao, 2018: 333). این رویکرد مورد حمایت جامعه بین‌الملل، به ویژه ایالات متحده، و همچنین سیاست رسمی دولت اسرائیل و تشکیلات خودگردان فلسطین است (Kelman, 2011: 32). فرمول دو دولتی پس از جنگ ۱۹۶۷ و پیامدهای آن مناقشه شکل گرفت؛ با این حال، حدود بیست و پنج سال دیگر زمان برد تا ایده مذاکره مستقیم میان دولت اسرائیل و ساف برای تشکیل کشور فلسطین در سرزمین‌های اشغالی به پذیرش عمومی دست یابد.

تحقق راه حل دو دولتی منوط به حل چندین مسئله کلیدی مربوط به وضعیت نهایی است که شامل مرزها، شهرک‌های اسرائیلی، وضعیت بیت‌المقدس، پناهندگان و ترتیبات امنیتی می‌شود. در زمینه مرزها، یکی از پرسش‌های محوری میزان عقب‌نشینی اسرائیل از کرانه باختری و غزه است تا امکان تشکیل کشور فلسطین در تمام یا بخش اعظم این قلمرو فراهم شود. این موضوع ارتباط مستقیمی با مسئله شهرک‌سازی دارد و ایجاب می‌کند که اسرائیل شهرک‌های یهودی را برچیند تا ایجاد یک کشور فلسطینی با دوام ممکن گردد. بیت‌المقدس از نظر هر دو طرف به عنوان یک مسئله حیاتی و حیثیتی تلقی می‌شود (Tessler, 2009: 134). مسئله پناهندگان نیز با توجه به حق بازگشت فلسطینی‌ها نیازمند یک راهکار قابل قبول است.

۲. موانع تحقق راه‌حل دو دولت

با وجود اینکه راه حل دو دولتی برای دهه‌ها مورد اجماع بین‌المللی قرار داشته، با چالش‌های قابل توجهی مواجه شده و بسیاری آن را ناکام یا غیرقابل دستیابی می‌دانند (Bao, 2018: 335). روند صلح اسلو، که ایده دو دولتی در مرکز آن قرار داشت، از زمان شکست نشست کمپ دیوید در سال ۲۰۰۰ و شعله‌ور شدن انتفاضه الاقصی پس از آن، با بن‌بست روبرو شده است. ابتکارات و مذاکرات صلح پس از آن نیز نتایج ملموسی در پی نداشته‌اند.

یکی از دلایل اصلی شکست راه‌حل دو دولتی، واقعیت‌های تلخی است که ناشی از سیاست‌های اسرائیل در سرزمین‌های فلسطینی اشغال شده در سال ۱۹۶۷ است. گسترش شهرک‌های اسرائیلی در کرانه باختری و بیت‌المقدس شرقی یکی از موانع بزرگ است. بین سال‌های ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۹، جمعیت شهرک‌نشینان در

این مناطق بیش از دو برابر شد و به بیش از ۴۹۴,۰۰۰ نفر رسید (Farsakh, 2011: 62). گزارشی در سال ۲۰۰۴ نشان داد که ۳۸.۸ درصد از اراضی کرانه باختری که برای شهرک‌سازی استفاده شده، به عنوان «زمین خصوصی فلسطینیان» ثبت شده است (Tessler, 2009: 137). نویسندگانی چون ویرجینیا تیلی^۱ استدلال می‌کنند که یک سیاست شهرک‌سازی عمیقاً ریشه‌دار برای کرانه باختری و بیت‌المقدس وجود دارد که با حمایت مالی عمومی قابل توجه همراه است و هدف آن دائمی کردن شهرک‌هاست؛ سیاستی که به گفته او عملاً و به طور مؤثر کرانه باختری را به اسرائیل الحاق کرده و ایجاد یک کشور فلسطینی واقعی را ناممکن ساخته است (Tilley, 2013: 21). بنابراین اقدامات اسرائیل در بیت‌المقدس، تقسیم این شهر را بر اساس مرزهای سال ۱۹۴۷ غیرممکن کرده است.

فراتر از شهرک‌ها، ساخت دیوار حائل به طول ۷۰۹ کیلومتر که زمین‌های فلسطینی را می‌شکافد (و در صورت تکمیل، به طور بالقوه ۱۱.۵ درصد از کرانه باختری را به اسرائیل ملحق می‌کند) و ایجاد بیش از ۹۹ ایست بازرسی که مناطق فلسطینی را از هم جدا می‌کنند، به شدت قلمرو را تکه‌تکه کرده است (Farsakh, 2011: 64). این تغییرات میدانی از نظر برخی غیرقابل بازگشت تلقی می‌شوند. همانطور که غاده کرمی^۲ خاطرنشان می‌کند، این تغییرات با زیر سوال بردن امکان لجستیکی ایجاد یک کشور فلسطینی با دوام بر روی قلمرو باقی‌مانده، راه‌حل دو دولتی را نامحتمل، اگر نگوئیم ناممکن می‌سازند (Karmi, 2011: 73). تکه‌تکه شدن کرانه باختری و محاصره نوار غزه به عنوان عواملی دیده می‌شوند که پایداری و حیات یک کشور مستقل فلسطینی را تحت چارچوب دو دولتی به شدت دشوار می‌سازند. برخی منتقدان استدلال می‌کنند که راه‌حل دو دولتی، با تمرکز صرف بر پیامدهای جنگ ۱۹۶۷، در پرداختن به علت ریشه‌ای اصلی مناقشه که آن را نه تنها پیامد جنگ، بلکه نتیجه یک پروژه صهیونیستی تهاجمی و در حال گسترش می‌دانند که از دیرباز آغاز شده، ناکام مانده است (Karmi, 2011: 76-78). به اعتقاد این گروه، راه‌حل دو دولتی تنها به نشانه‌ها می‌پردازد، در حالی که به تداوم عامل اصلی بحران کمک می‌کند. علاوه بر این، این استدلال مطرح شده است که حتی با تأسیس یک کشور فلسطینی در چارچوب دو دولتی، این کشور ممکن است عملاً تحت کنترل و محدودیت اسرائیل باقی بماند، نتواند حقوق غصب شده فلسطینیان را به طور کامل تضمین کند و در نتیجه به یک راهکار پایدار و دائمی منجر نشود (PITERBERG, 2013: 127). راه‌حل دو دولتی از نظر برخی به معنای تقسیم سرزمین تاریخی

¹ Virginia tilley

² Ghada Karmi

فلسطینی‌ها به بخش‌های به شدت نابرابر و مسدود کردن مسیر هرگونه بازگشت معنادار برای پناهندگان است. علی‌رغم حمایت رسمی بین‌المللی، چشم‌انداز تحقق راه‌حل دو دولتی به دلیل واقعیت‌های موجود در صحنه عمل به طور فزاینده‌ای ناامیدکننده به نظر می‌رسد. برخی منابع اشاره می‌کنند که راه‌حل دو دولتی توسط اسرائیل، با پشتیبانی ایالات متحده، تضعیف شده است و روند صلحی که پیگیری می‌شود، در واقع ابزاری برای در امان نگه داشتن اسرائیل از تهدیدات احتمالی مرتبط با صلح واقعی عمل می‌کند. ادراک از بی‌فایده بودن پیگیری گزینه دو دولتی، به احیای بحث و بررسی در مورد گزینه‌های جایگزین منجر شده است.

۳. راه‌حل تک دولت، رویکرد مبتنی بر حقوق

راه‌حل تک‌کشوری بر آن است تا به حقوق، مطالبات و منافع دیرینه هم‌یهودیان اسرائیلی و هم‌اعراب فلسطینی در قالب یک ساختار سیاسی واحد بپردازد. حامیان این دیدگاه، بر «رویکردی مبتنی بر حقوق»^۱ تأکید دارند و برای تدوین یک چارچوب هنجاری جهت حل مناقشه، از معیارهای بین‌المللی حقوق بشر، حقوق بین‌الملل بشردوستانه و اصول کلی حقوق بین‌الملل عمومی بهره می‌برند (Bao, 2018: 338). یکی از استدلال‌های اصلی به نفع راه‌حل دولت واحد این است که در مقایسه با راه‌حل دو دولتی، فرصت‌های بهتری را برای تأمین حداکثری حقوق مشروع، منافع و آرمان‌های بیشترین تعداد افراد ساکن در آن سرزمین را فراهم می‌آورد.

به طور مشخص، راه‌حل تک‌کشوری به عنوان چارچوبی تلقی می‌شود که بیشترین قابلیت را برای تحقق حقیقی دو حق کلیدی فلسطینیان دارد؛ حقوقی که اغلب در پیشنهاد‌های دو دولتی کم‌رنگ شده یا نادیده گرفته می‌شوند:

۱. حقوق پناهندگان فلسطینی برای بازگشت به خانه‌ها و سرزمین اجدادی خود. بسیاری مسئله پناهندگان را حیاتی‌ترین بخش هر راه‌حل می‌دانند. استدلال می‌شود که قوانین و قطعنامه‌های بین‌المللی، حق بازگشت پناهندگان و استحقاق آن‌ها به جبران خسارت را تضمین می‌کنند. قطعنامه ۱۹۴ مجمع عمومی سازمان ملل متحد (مصوب ۱۹۴۸) کمیسیون سازش سازمان ملل برای فلسطین (UNCCP) را بنیان نهاد و بند ۱۱ این قطعنامه توسط برخی به گونه‌ای تفسیر می‌شود که حق مطلق پناهندگان فلسطینی برای بازگشت به محل اولیه سکونتشان و دریافت کامل اعاده اموال و غرامت برای دارایی‌های ضبط یا تخریب

¹ Rights-based approach

شده را به رسمیت می‌شناسد. این بند به گونه‌ای در نظر گرفته می‌شود که مانع از ارائه راه‌حل‌های سیاسی شود که نتوانند الزامات قانونی مربوط به یافتن راهکارهای پایدار را برآورده کنند. طرفداران راه‌حل تک‌کشوری معتقدند این تنها چارچوبی است که امکان تحقق این حق را فراهم می‌آورد (Bisharat, 2008: 6-7).

۲. تضمین حقوق برابر کامل برای شهروندان فلسطینی ساکن اسرائیل. در چارچوب یک دولت واحد که بر پایه حقوق برابر برای تمامی ساکنان بنا شده است، تبعیض کنونی علیه شهروندان فلسطینی در داخل اسرائیل احتمالاً قابل رفع خواهد بود (Faris, 2013: 153).

علاوه بر این حقوق مشخص، باور بر این است که این رویکرد احتمالاً صلح پایدارتری به ارمغان خواهد آورد، چرا که به طور واقعی به نارضایتی‌های اصلی که موجب تشدید مناقشه می‌شوند، می‌پردازد. این راه‌حل به طور بالقوه می‌تواند به هر دو ملت اجازه دهد در سرزمینی تقسیم‌نشده در فلسطین تاریخی، در صورت پذیرش همزیستی، زندگی کنند. افزون بر این، پیچیدگی مسئله بیت‌المقدس، جایی که سیاست‌های اسرائیل بازتقسیم شهر را دشوار می‌سازد، برخی را به این سمت سوق داده است که تنها یک نهاد واحد دو ملیتی می‌تواند از پیچیدگی مسأله و بحران‌های پیرامون آن بکاهد. به بیان دیگر، قدرت اخلاقی یک دولت واحد مبتنی بر حقوق برابر، دارای ظرفیت بالقوه برای ایجاد راه‌حلی متناسب در نظر گرفته می‌شود (Bisharat, 2008: 9).

۳-۱. چالش‌های پیش‌روی راه‌حل تک دولت

با وجود استدلال‌های قوی که طرفداران راه‌حل تک‌کشوری مطرح می‌کنند، این ایده با چالش‌های قابل توجهی هم از نظر عملیاتی کردن و هم از نظر کسب حمایت سیاسی لازم، روبرو است. یکی از بنیادین‌ترین موانع، مخالفت و مقاومت جدی از سوی بخش قابل توجهی از جامعه اسرائیل و فلسطین است. یک نظرسنجی در سال ۲۰۰۳ نشان داد که ۷۸ درصد از یهودیان اسرائیلی با تشکیل یک دولت واحد دو ملیتی مخالف بودند (Faris, 2013: 244). از نگاه اسرائیلی‌ها، همزیستی با جمعیتی بزرگ از غیر یهودیان، کشور را ناگزیر به انتخاب میان هویت یهودی و هویت دموکراتیک خود می‌کند؛ انتخابی که ناممکن و فاقد نتیجه‌ای مطلوب تلقی می‌شود. در همین حال، برخی جریان‌ها در جناح راست اسرائیل نیز از نسخه‌ای از راه‌حل تک‌کشوری حمایت می‌کنند، اما نه یک دولت مشترک، بلکه دولتی که در آن اسرائیل کنترل و سلطه خود را حفظ نماید (Bisharat, 2008: 11-12). علاوه بر این، جامعه بین‌الملل همچنان به طور گسترده از راه‌حل دو دولتی حمایت می‌کند. این اجماع بین‌المللی یک مانع جدی برای

پیشبرد ایده دولت واحد محسوب می‌شود. همانطور که غاده کرمی اشاره می‌کند، بسیاری از فلسطینیان، حمایت غرب از راه‌حل دو دولتی را، حتی با وجود کاستی‌هایش، اصلی‌ترین عامل حفاظت و امید خود می‌دانند (Karmi, 2011: 81). از منظر حقوقی، تحقق راه‌حل تک‌کشوری یک مشکل اساسی ایجاد می‌کند: چگونگی ادغام دو نهاد با حقوق حاکمیتی و حق تعیین سرنوشت مجزا در یک ساختار واحد. اسرائیل یک دولت مستقل به رسمیت شناخته شده است و حق مردم فلسطین برای تأسیس دولت نیز از سوی جامعه بین‌الملل پذیرفته شده است. مجبور کردن اسرائیل به گسترش حوزه قضایی و به اشتراک گذاشتن حاکمیت، یا مجبور کردن مردم فلسطین به اتحادی ناخواسته، با مفهوم حاکمیت و حقوق مربوط به تعیین سرنوشت مغایر خواهد بود. بنابراین، راه‌حل تک‌کشوری تنها در صورتی می‌تواند محقق شود که هر دو طرف، با توافق و در چارچوب اعمال حق تعیین سرنوشت خود، به آن رضایت دهند. این امر مستلزم پرداختن به ساختارهای قدرت و چارچوب‌های حقوقی کنونی است که بیشتر به نفع راه‌حل دو دولتی عمل می‌کنند. ایجاد یک جنبش فراگیر برای جلب حمایت در میان اقشار مختلف فلسطینی (اعم از ساکنان سرزمین‌های اشغالی، شهروندان اسرائیل و فلسطینیان ساکن در سایر کشورها) نیز یک چالش است، چرا که دیدگاه‌های فلسطینیان در مورد راهکار حل مناقشه واحد نیست.

۴. ایده‌های جایگزین و ترکیبی

ورای دو گزینه مشخص دولت واحد یا دو دولت، برخی پژوهشگران به بررسی مدل‌های جایگزین یا ترکیبی پرداخته‌اند. به عنوان مثال، هربرت سی. کلمن^۱ «راه‌حل یک کشور/دو دولت» یا «صلحی مبتنی بر اصول سازشی تاریخی» را پیشنهاد می‌کند (Kelman, 2011: 35-38). این رویکرد شامل بیانیه‌ای مشترک از اصول است که در آن دو ملت موافقت می‌کنند سرزمینی را که هر دو پیوند عمیقی با آن دارند، به اشتراک بگذارند و به هر یک اجازه دهند حق تعیین سرنوشت و ابراز هویت ملی خود را در چارچوب دولت خود در داخل این سرزمین مشترک و در همزیستی مسالمت‌آمیز اعمال کنند. این چارچوب به مسائل اساسی مانند مرزها، بیت‌المقدس، شهرک‌ها و پناهندگان می‌پردازد. در مورد پناهندگان، می‌تواند شامل جبران خسارت مالی، ساماندهی وضعیت اقامتی و اسکان مجدد باشد؛ به گونه‌ای که پناهندگان تابعیت و حق بازگشت به کشور فلسطین را به دست آورند، اما تنها تعداد محدودی به اسرائیل بازگردند تا ماهیت اکثریت یهودی آن حفظ شود. به رسمیت شناختن اسرائیل به عنوان دولت مردم یهود در این

¹ Herbert C. Kelman

چارچوب امکان‌پذیر است، مشروط بر آنکه اصل عمل متقابل به طور کامل رعایت شود، مسئله پناهندگان به نحو معناداری (بدون بازگشت انبوه) حل شود و تعهد به حقوق کامل و برابر برای شهروندان فلسطینی اسرائیل وجود داشته باشد. مفاهیم دیگری نیز در این زمینه مطرح شده‌اند از جمله «حاکمیت مشترک» (Farsakh, 2011: 64)، «دولت‌های موازی»^۱ و «نظام دولت-ملت‌های درهم‌تنیده»^۲ (Bao, 2018: 336). این ایده‌ها سازش‌ها یا الگوهای بالقوه‌ای را پیشنهاد می‌کنند که می‌توانند فراتر از جدایی کامل یا ادغام تام در یک دولت واحد حرکت کنند. بنابراین راه حل‌های متداول برای مناقشه اسرائیل و فلسطین، اعم از مدل «دو دولت» یا «یک دولت»، با موانع عملی و مفهومی بنیادینی روبرو هستند که چشم‌انداز دستیابی به صلحی پایدار و عادلانه را تیره و تار ساخته‌اند. تداوم شهرک‌سازی‌ها، تکه‌تکه شدن سرزمین‌های فلسطینی، بحران انسانی مستمر، و عدم پرداختن به ریشه‌های تاریخی بی‌عدالتی و حق بازگشت پناهندگان، همگی گواه ناکارآمدی این چارچوب‌های کلاسیک هستند که عمدتاً در محدوده تفکر دولت‌محور باقی مانده‌اند. ناکامی پیوسته این رویکردها، ضرورت بازاندیشی اساسی در مفروضات بنیادین حاکم بر این مناقشه و جستجو برای دیدگاه‌های بدیل را آشکار می‌سازد.

در چنین بستری است که اندیشه‌های جودیت باتلر، فیلسوف پسااستخارگرا، اهمیتی ویژه می‌یابد. باتلر با فراتر رفتن از این راه حل‌های مرسوم، نقدی رادیکال و اخلاقی را متوجه خود مفاهیم «دولت-ملت» و ایدئولوژی «صهیونیسم» می‌کند. او استدلال می‌کند که اتکای این مدل‌ها بر منطق انحصارگرایانه و طردکننده، ذاتاً به تداوم بی‌عدالتی و نادیده گرفتن پیوندهای انسانی و تاریخی میان یهودیان و فلسطینیان می‌انجامد. در بخش‌های آتی، به کاوش عمیق‌تر در دیدگاه منحصر به فرد باتلر خواهیم پرداخت و بررسی خواهیم کرد که چگونه مفاهیم کلیدی او نظیر «دیاسپورا»، «هم‌زیستی» و «ترجمه فرهنگی»، چارچوبی متفاوت برای فهم و مواجهه با این منازعه ارائه می‌دهند؛ چارچوبی که نه بر جدایی یا ادغام اجباری، بلکه بر به رسمیت‌شناسی متقابل، برابری، و مسئولیت‌پذیری مشترک بنا شده است.

۵. نقد جودیت باتلر نسبت به صهیونیسم و دولت-ملت

نقد جودیت باتلر بر صهیونیسم و مفهوم دولت-ملت، جایگاه ویژه‌ای در آثار او دارد، به‌ویژه وی در کتاب «راه‌های جدایی: یهودیت و نقد صهیونیسم»^۳ به تحلیل بنیان‌های دولت اسرائیل پرداخته و مبانی

¹ Parallel states

² Interspersed nation-state system

³ Parting Ways: Jewishness and the Critique of Zionism

تأسیس این دولت را به دلیل ماهیت پردکننده و اتکایش به یک هویت «یهودی» واحد، اساساً معیوب می‌داند (Lederman, 2020: 3-4). انتقاد باتلر صرفاً یک موضع‌گیری سیاسی سطحی نیست، بلکه کاوشی عمیقاً اخلاقی و فلسفی در ماهیت هویت، احساس تعلق و عدالت است.

دیدگاه کلی باتلر بر این است که نفس ایده دولت-ملتی که بر بنیاد ترجیح گروهی را بر سایر گروه‌ها باشد، به بی‌عدالتی و خشونت می‌انجامد (Topolski, 2020: 265). در کتاب «چه کسی دولت‌ملت را می‌سراید»¹ باتلر بر این باور تأکید می‌ورزد که ایده دولت-ملت بر این پیش‌فرض استوار است که انطباقی تنگاتنگ میان دولت و یک هویت ملی همگون وجود دارد و این پندارِ نادرست، به طرد مکرر اقلیت‌ها می‌انجامد (Spivak, 2007: 30). وی در این چارچوب، صهیونیسم را نوعی ملی‌گرایی قلمداد می‌کند که درصدد ایجاد دولت-ملتی همگن و انحصارگرا است و لاجرم، پروژه تأسیس دولت صهیونیستی ذاتاً مسئله‌ساز است؛ زیرا بر طرد و حاشیه‌نشینی دیگران استوار شده است (Lederman, 2020: 7). بنابراین تلاش برای دستیابی به یک هویت ملی یکدست، نه تنها آرمانی غیرواقعی، بلکه از منظر اخلاقی نیز مردود است چرا که کوشش برای خلق هویتی ملی و یگانه، به شکل ناگزیر، سرکوب قطعی گوناگونی‌ها و انکار حقوق برابر افرادی را که با روایت مسلط همخوانی ندارند، موجب می‌شود. این دیدگاه، پی‌رنگ دغدغه‌های گسترده‌تر او در زمینه هویت و قدرت قرار دارد؛ جایی که او مفهوم هویت‌های پایدار و یکپارچه را به چالش کشیده و بر اهمیت به رسمیت شناختن سیالیت و چندگانگی تجربه‌ی انسانی تأکید می‌ورزد.²

استدلال باتلر مبنی بر «نقص بنیادین» ایده دولت-ملت، ریشه در تعامل ژرف او با اندیشه‌های سیاسی هانا آرنست³ دارد. تحلیل آرنست از خاستگاه‌های توتالیتاریسم، نشان می‌دهد که چگونه دولت-ملت با تأکید بیش از حد بر همگونی ملی، می‌تواند به انسانیت‌زدایی بینجامد (Arendt, 1951: 66) و یا دولت-ملت، چگونه در سودای دستیابی به هویت ملی یکپارچه، اغلب «افراد بی‌تابعیت» و محروم از حقوق اولیه‌ی شهروندی و احساس تعلق تولید می‌کند (Arendt, 1951: 289). باتلر، نقد آرنست را برای فهم کاستی‌های

¹ Who Sings the Nation-State

² برای نمونه، بنگرید به یکی از مهمترین آثار باتلر با عنوان «آشفته‌گی جنسیتی» Gender Trouble؛ او در این اثر با مفهوم «عاملیت اجرایی» performative agency نشان می‌دهد که چگونه سوژه می‌تواند از شکاف‌های گفتمان برای گسترش مرزهای خود و دربرگرفتن حاشیه‌نشینان و امیال سرکوب‌شده استفاده کند و در عین حال باید رابطه‌مندی و آسیب‌پذیری را بپذیرد. مفهوم سوژگی باتلر، زیربنای مداخلات و درک اخلاقی و سیاسی او است و نقد وی از دولت-ملت نیز بر پایه این ایده صورت می‌پذیرد. (Klee & Topolski, 2020: 7)

³ Hannah Arendt

ذاتی الگوی دولت-ملت و اینکه چرا این ایده برای فراهم آوردن بستری عادلانه و پایدار در توسعه جامعه‌ی سیاسی توفیق ندارد، بسیار با اهمیت می‌پندارد. وی تأکید می‌کند که دولت-ملت با اولویت‌بخشی به یک «ملت» خاص، گریزی از طرد و راندن «دیگری» ندارد و به این لحاظ فرجامی جز ضرورت جست‌وجوی اشکال جایگزین برای سازماندهی سیاسی را برجا نمی‌گذارد (Klee, 2020: 19). بر این اساس دولت اسرائیل را می‌بایست نمونه‌ای گویا از این امر دانست؛ جایی که میل به تشکیل دولت-ملت یهودی، به سلب مالکیت و به حاشیه‌راندن فلسطینیان انجامیده است.

یکی از جنبه‌های کانونی انتقاد باتلر از ایده تشکیل کشور صهیونیستی، چالش او با انگاره‌ی یک هویت «یهودی واحد» است. او تلاش برای یکی دانستن یهودیت با صهیونیسم را، اقدام خطرناک سیاسی می‌داند که گوناگونی و پیچیدگی تجربه‌ی یهودی را نادیده می‌انگارد (Magid, 2014: 242). مفهوم «دیاسپورا» که به طور سنتی با پراکندگی تاریخی یهودیان پیوند خورده است، از دیدگاه باتلر به ابزاری حیاتی برای درک تجربه آوارگی و تبعید بدل می‌شود؛ نه فقط برای یهودیان، بلکه هم‌چنین برای فلسطینیان (Klee, 2020: 2). باتلر با تأکید بر ماهیت دیاسپورایی هویت یهودی، ایده صهیونیستی بازگشت به یک سرزمین موعود را به چالش می‌کشد و در عوض، بر ظرفیت اخلاقی و سیاسی زندگی در نسبت با دیگران تأکید می‌ورزد (Nieto & Habash, 2020: 3). به علاوه، مفهوم دیاسپورا در مورد تجربه فلسطینیان نیز به کار گرفته می‌شود و تجربه تاریخی مشترک آوارگی و سلب مالکیت را به رسمیت می‌شناسد (Akan, 2019: 4). مفهوم «هم‌زیستی» باتلر، بر پایه همین دیدگاه دیاسپورایی بنا شده و الگویی از زندگی مشترک را پیشنهاد می‌دهد که از صرف هم‌جواری فراتر رفته و به سوی فضایی سیاسی مشترک، مبتنی بر برابری و احترام متقابل، گام برمی‌دارد (Klee & Topolski, 2020: 4). هم‌زیستی انتخابی نیست، بلکه ضرورتی است که از این واقعیت نشأت می‌گیرد: زمین، میان جمع‌کثیری از انسان‌ها مشترک است. این مفهوم، مستلزم عبور از منطق انحصارگرایانه دولت-ملت و حرکت به سوی الگویی از تعلق سیاسی است که کثرت و «دیگری» را پذیرا باشد (Klee, 2020: 11). این رویکرد نسبی‌نگر، بر پیوستگی تاریخ‌های تبعید و آوارگی یهودیان و فلسطینیان تأکید می‌ورزد (Butler, 2018: 103).

باتلر خصلت دیاسپوریک (پراکنده) یهودیت را به عنوان چارچوبی جایگزین برای فهم تعلق و اخلاق یهودی ارائه می‌دهد که به باور او با تجربه‌ی پراکندگی، یعنی جابه‌جایی و زندگی در نسبت با غیریهودیان مشخص می‌شود و منبعی ارزشمند از بینش‌های اخلاقی و سیاسی است (Franco, 2014: 232). او یادآور می‌شود که «یهودی بودن یعنی از خود جدا شدن، رها شدن در جهانی از غیریهودیان»

(Butler, 2012: 139). این دیدگاه، ایده‌ی صهیونیستی بازگشت به یک سرزمین مادری واحد را به چالش می‌کشد و در عوض، بر اهمیت زیستن در ارتباط با دیگران و به رسمیت شناختن پیوند متقابل جوامع گوناگون تأکید می‌ورزد. به بیان دیگر نزد باتلر، پراکندگی یهودیان فراتر از یک وضعیت تبعید صرف، می‌تواند به عنوان یک شیوه‌ی زیست اخلاقی نگریسته شود که ریشه در تجربه‌ی تاریخی هم‌زیستی یهودیان با غیریهودیان دارد. او این ارتباط‌مندی را محور اخلاق یهودی می‌داند: «اخلاق یهودی باید هم یهودی باشد و هم غیریهودی» (Butler, 2019: 109) و این نوع نسبت‌مندی سوژه یهودی با دیگری را مبنایی استوارتر برای فراهم آوردن نظامی سیاسی فراگیرتر و عادلانه‌تر در نظر می‌گیرد.

بر این اساس، باتلر با استفاده از خصلت دیاسپوریک یهودیان، ایده‌ی بازگشت به یک سرزمین مادری واحد را نقد می‌کند و تجربه‌ی دیاسپوریا را سرچشمه‌ی بینش‌های اخلاقی و سیاسی می‌داند. گویی دیاسپورا صرفاً یک موقعیت جغرافیایی نیست، بلکه شیوه‌ای اخلاقی از «بودن» است؛ طریقی از حضور در جهان که اهمیت ارتباط‌مندی و پیوند متقابل جوامع گوناگون را به رسمیت می‌شناسد (Akan, 2019: 4). او تجربه‌ی دیاسپورا را راهی برای گریز از منطق طردکننده‌ی دولت-ملت و تصور نظامی سیاسی عادلانه‌تر و فراگیرتر می‌بیند و از این طریق، روایت صهیونیستی را که یهودیت را با دولت اسرائیل یکسان می‌انگارد، به چالش می‌کشد. او یهودیت را به عنوان هویتی جهانی و مرتبط، که نه به یک قلمرو مشخص، بلکه به تاریخ مشترکی از جابه‌جایی و تعهد به تعامل اخلاقی با دیگران پیوند خورده، بازتعریف می‌کند (Butler, 2012: 121). پس می‌توان گفت که از منظر باتلر، درک یهودیت به عنوان هویتی دیاسپوریک، کلید دست‌یابی به رویکردی منصفانه‌تر و فراگیرتر در قبال مناقشه‌ی اسرائیل و فلسطین است.

نمود آنچه را مورد نقد و نکوهش باتلر است و منطق طردکننده‌ی دولت-ملت را عیان می‌سازد، می‌توان در قانون دولت-ملت اسرائیل، موسوم به «قانون بنیادی: اسرائیل به عنوان دولت-ملت قوم یهود»^۱ مصوب ۲۰۱۸ کنست یافت؛ قانونی که شهرک‌سازی یهودیان را به عنوان یک ارزش ملی و حق تعیین سرنوشت را منحصر به قوم یهود اعلام می‌دارد و امکان وجود فضای سیاسی مشترک را انکار می‌کند. باتلر در مقاله‌ای که سال ۲۰۲۰ و در واکنش به تصویب قانون مذکور نگاشت، استدلال می‌کند که این قانون، اساس حق تعیین سرنوشت فلسطینیان و حکمرانی مشترک را متزلزل می‌سازد و با تعریف اسرائیل به

¹ Basic Law: Israel as the Nation-State of the Jewish People

عنوان دولت-ملت قوم یهود، فلسطینیان و دیگر شهروندان غیریهودی را از مشارکت کامل سیاسی محروم می‌کند؛ بدین ترتیب، نظام شهروندی درجه دوم را به وجود می‌آورد. او تأکید دارد که این قانون، نه تنها در حق فلسطینیان ساکن اسرائیل تبعیض روا می‌دارد، بلکه حقوق پناهندگان فلسطینی و کسانی را که در پراکندگی به سر می‌برند نیز نادیده می‌گیرد و چالشی بنیادین برای اصول برابری و مردم‌سالاری است که باید راهنمای هر نظام سیاسی عادلانه‌ای باشد (Butler, 2020: 2-3).

باید گفت نقد بنیادین جودیت باتلر بر صهیونیسم و مفهوم دولت-ملت، کوششی رادیکال برای بازاندیشی اساسی در مبانی بنیادین جامعه‌ی سیاسی به شمار می‌رود. ایده‌ی او، مخاطب را به گذار از حصارهای تنگ‌اندیشی کلاسیک دولت‌محور فرامی‌خواند و به پذیرش رویکردی به مراتب ارتباط‌محورتر، اخلاقی‌تر و فراگیرتر در مواجهه با مسئله‌ی پیچیده و دیرپای اسرائیل و فلسطین رهنمون می‌سازد. به نظر می‌رسد ایده‌ی او، نه تنها در بستر انحصاری مناقشه‌ی اسرائیل و فلسطین کاربرد دارد، بلکه در سایر موقعیت‌هایی که منطق ویرانگر و طردکننده‌ی دولت-ملت ممکن است به خشونت‌های جانکاه، سلب مالکیت‌های گسترده و بی‌عدالتی‌های ساختاری منجر شود، نیز مصداق می‌یابد.

۱-۵. برداشت باتلر از مفهوم «ترجمه» تحت تأثیر اندیشه‌ی ادوارد سعید

آثار ادوارد سعید^۱، با ارائه‌ی چارچوبی انتقادی و منحصر به فرد، نقشی محوری در شکل‌دهی به اندیشه‌های جودیت باتلر در خصوص مفاهیم «هم‌زیستی» و «ترجمه»، به‌ویژه در کنکاش راجع به درهم‌تنیدگی سرنوشت و تاریخ یهودی و فلسطینی، تاریخ‌هایی مملو از تبعید و آوارگی، ایفا می‌کند. علاوه بر این، مفهوم بنیادی نقش روشنفکر به مثابه «مترجم» چیره‌دست در گستره‌ی فرهنگ‌ها و دیدگاه‌ها، به‌شکلی ژرف و ماندگار بر رویکرد باتلر اثر می‌گذارد (Klee, 2020: 5). پروژه‌ی فکری باتلر در اثر ارزشمندش، «راه‌های جدایی» به‌گونه‌ای انکارناپذیر از اندیشه‌های سعید مایه می‌گیرد و او خود نیز به‌صراحت بر تأثیر شگرف آرای سعید بر تفکراتش در باب یهودیت و نقد صهیونیسم اعتراف می‌نماید (Butler, 2012: 17). مفهوم «هم‌نوایی متضاد»^۲ که از ابداعات سعید است (Darwish, 2007, 177)، برای درک رابطه‌ی میان این دو تاریخ در نزد باتلر، حیاتی و کلیدی به شمار می‌رود. به باور سعید، خوانشی هم‌نوا و متضاد، مستلزم

^۱ Edward Said

^۲ Contrapuntal

این اصطلاح در هنر موسیقی آنگاه به کار می‌رود که در یک قطعه، دو یا چند سری نت هم‌زمان نواخته می‌شوند و این نت‌ها از نظر هارمونی با همدیگر هماهنگ هستند اما از نظر ضرب‌آهنگ و ملودی مستقل از یکدیگر هستند. هم‌چنین برای اشاره به در کنار هم قرار دادن (تضادها) (به‌طور مطلوب و خوشایند) نیز استفاده می‌شود.

شناخت و اذعان به چگونگی درهم‌تنیدگی و هم‌آمیختگی روایات و تجربیات گوناگون است، نه تقلیل آن‌ها به دوگانه‌هایی مجزا و متخاصم (Said, 1994: 60). این رویکرد به‌وضوح در کتاب «پس از آخرین آسمان»^۱ سعید تجلی می‌یابد؛ اثری که واقعیت به‌شدت متکثر و رنگارنگ فلسطینی را به تصویر می‌کشد و بازنمایی‌های یک‌سویه و تقلیل‌گرایانه رسانه‌های جریان اصلی را به چالش می‌کشد (سعید، ۱۴۰۱: ۳۱). سعید در کتاب «فرزید و غیر اروپایی‌ها»^۲، حضرت موسی (ع) را به مثابه «پیوندی زنده» میان عرب و یهود ارائه می‌دهد (سعید، ۱۳۹۸: ۲۲)؛ تفسیر باتلر از این مفهوم، دعوتی است خطاب به یهودیان برای هشیاری و آگاهی نسبت به موقعیت خود به عنوان تبعیدیان و پناهندگان و تعمیم این ویژگی انحصاری برای صیانت از حقوق تمامی پناهندگان (Klee, 2020: 13). این پیوستگی متقابل و ناگسستگی صرفاً یک مفهوم انتزاعی و ذهنی نیست، بلکه واقعیتی ملموس و عینی است که در کورده‌ی شرایط تاریخی این مناقشه شکل گرفته و قوام یافته است. هم سعید و هم باتلر، وظیفه‌ی خطیر اما ضروری ایجاد هم‌زیستی عادلانه را از طریق «ترجمه» میان این دو تاریخ مملو از تبعید، به‌روشنی تبیین می‌کنند. گویی دیاسپورای یهودیان، در پژواک سلب مالکیت فلسطینیان، به‌شکلی دگرگون‌کننده تغییر ماهیت داده است. مفهوم «ترجمه» از منظر باتلر، ابزاری کارآمد برای پل زدن بر شکاف‌های عمیق میان این تاریخ‌ها و ایجاد درکی مشترک و همدلانه از این مناقشه است. او اصطلاح «ترجمه» را نه صرفاً در معنای محدود زبانی آن، بلکه برای توصیف فرایند گسترده‌تر تبادل فرهنگی و اخلاقی نیز به کار می‌گیرد.^۳ از نگاه باتلر، ترجمه به معنای یافتن معادل‌های یکسویه و هم‌ارزش میان زبان‌ها یا تجربیات گوناگون نیست، بلکه دلالت بر به‌رسمیت شناختن ژرف و همدلانه تفاوت‌ها و تعامل سازنده و پویا با آن‌ها به نحوی دارد که تفاهم و احترام متقابل را توسعه و تعمیق بخشد (Butler, 2000: 20).

او تأکید می‌کند که اصول جهانشمول، اصولی انتزاعی و از پیش آماده نیستند، بلکه از دل فرآیندهای سیاسی انضمامی، ادعای جهانشمولی می‌یابند (Butler, 1996: 249). این فرایند پیچیده و ظریف، مستلزم درک و پذیرش «بیگانگی» دیگری و تمایل راستین به دگرگون‌سازی دیدگاه خویش در پرتو این مواجهه است. به باور باتلر، این مهم، وظیفه‌ای دشوار و طاقت‌فرسا اما ضروری و گریزناپذیر است که مستلزم تصدیق همدلانه درد و رنج و آسیب‌های روحی وارده بر هر دو گروه، و در عین حال، تلاش پیگیر و

^۱ After the Last Sky

^۲ Freud and the Non-European

^۳ به عنوان نمونه، بنگرید به: Butler, J. (2019). Gender in translation: Beyond monolingualism. *PhiloSOPHIA*, 9(1), 1-25.

خستگی‌ناپذیر برای بنا نهادن آینده‌ای مشترک و مبتنی بر عدالت است (Klee, 2020: 19). از این رو، سیاست هم‌زیستی، به‌شکلی جدایی‌ناپذیر از سیاست «ترجمه» نشأت می‌گیرد و قوام می‌یابد. فرایند ترجمه در پیشگاه باتلر، شامل شناخت و تصدیق «نسبت‌مندی» (ارتباط‌مندی) بنیادین یهودیان و فلسطینیان است؛ وضعیتی که در آن، «خود» از خلال رابطه‌اش با «دیگری» شکل می‌گیرد و هویت می‌یابد (Butler, 2004: 144). از این منظر، هویت، نه نهادی ایستا و خودبسنده، بلکه همواره محصول و برآیند روابطش با دیگری است. باتلر استدلال می‌کند که مواجهه با دیگری، می‌تواند درک سخت و انعطاف‌ناپذیر فرد از خود و جهان را مختل و دگرگون سازد و افق‌های نوینی را پیش رویش بگشاید. او به‌روشنی بیان می‌دارد که «یهودی بودن یعنی از خود گسستن و فاصله گرفتن، رانده شدن به جهانی از غیریهودیان». این درک از هویت به مثابه پدیده‌ای نسبی و ارتباط‌مند، پیامدهای عمیق و بنیادینی برای مناقشه اسرائیل و فلسطین به همراه دارد؛ زیرا تلویحاً اذعان می‌دارد که دستیابی به یک راه‌حل عادلانه، تنها از مسیر فرایند به‌رسمیت‌شناسی و دگرگونی متقابل متصور و ممکن خواهد بود. باتلر، یهودیت را بر مبنای رابطه‌اش با غیریهودیان تعریف می‌کند و با استناد به استدلال‌های منطقی و متقن تصریح می‌نماید که اخلاق یهودی، برای آنکه اساساً اخلاقی تلقی گردد، می‌بایست هم یهودی و هم غیریهودی باشد (Butler, 2019: 109). بدین ترتیب، ترجمه، با تجاوز آگاهانه و هدفمند به دوگانگی تصنعی و تثبیت‌شده یهودی و فلسطینی، نسبت‌مندی (ارتباط‌مندی) را به‌شکلی عینی و پویا به منصفه ظهور می‌رساند. این نسبت‌مندی (ارتباط‌مندی) در اینکه چگونه ما تنها به واسطه‌ی روابطمان، به هویت اصیل و تمام‌عیار خود دست می‌یابیم، حیاتی و تعیین‌کننده است.

باتلر، در تلاش برای کاستن از محدودیت‌های ناگزیر دیدگاه خویش، با گشودن صفحه‌ای سپید در آثارش برای انعکاس صداها و دیدگاه‌های فلسطینی، همان‌گونه که در تعامل ژرف و همدلانه‌اش با محمود درویش مشهود است، افق دید خود را به‌شکلی چشمگیر گسترش می‌بخشد. باتلر صادقانه اذعان می‌نماید که دیدگاه او، ناگزیر و به‌ضرورت به واسطه‌ی پیشینه‌ی او به عنوان یک روشنفکر یهودی محدود و مقید است و تعامل بی‌واسطه و عمیق با صداها و فلسطینی، برای درک ابعاد پیچیده و چندلایه‌ی این مناقشه، ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. گنجاندن اشعار روح‌نواز محمود درویش در کتاب «راه‌های جدایی»، جنبه‌ی حائز اهمیتی از تلاش او برای فرارفتن آگاهانه از یک دیدگاه تک‌محور و یهودی‌گرایانه را بازتاب می‌دهد. او پژواک درویش را به اثرش وارد می‌سازد تا فضایی امن و فراگیر برای انعکاس دیدگاه‌های فلسطینی فراهم آورد. باتلر در فصل پایانی کتاب «راه‌های جدایی»، به شعر «دوارد سعید:

یک خوانش همنوای متضاد^۱ از درویش استناد می‌کند؛ اثری که پس از مرگ سعید در سال ۲۰۰۷ نوشته شد و باتلر آن را فراخوانی رسا برای تکررگرایی و تنوع توصیف نموده؛ او بر این مصرع تأمل برانگیز تأکید می‌ورزد: «جایی که هویت به تکرر گشوده می‌شود / نه به یک دژ یا سنگر مسدود»^۲.

۲-۵. مفهوم «هم‌زیستی»، چارچوبی برای حل مناقشه اسرائیل و فلسطین

مفهوم بنیادین «هم‌زیستی»^۳ در دستگاه فکری جودیت باتلر، نقش محوری و تعیین‌کننده‌ای در ارائه راهکاری برای مناقشه دیرپای اسرائیل و فلسطین ایفا می‌کند. این مفهوم، فراتر از درک سطحی هم‌جواری صرف، چشم‌اندازی از یک فضای سیاسی مشترک و آرمانی را ترسیم می‌کند که بر بنیان‌های مستحکم برابری و احترام متقابل استوار گشته است. باتلر بیان می‌دارد که تنها راه زیستن توأم با آرامش و رفاه برای دو ملت تبعیدی اسرائیل و فلسطین، مشارکت فعال و برابانه هر دو طرف در تعیین معنای واقعی «زندگی خوب» است (Butler, 2012: 33). این فرآیند ضروری و اجتناب‌ناپذیر، نیازمند کوششی مداوم در راستای ترجمه و به‌رسمیت‌شناسی همدلانه و نسبت‌مندی (ارتباط‌مندی) میان یهودیان و فلسطینیان است. چارچوب فکری باتلر، تنها یک طرح‌واره برای توافقی سیاسی صرف نیست، بلکه بازاندیشی ریشه‌ای و بنیادینی در باب چگونگی هم‌زیستی عادلانه گروه‌های مختلف است؛ خاصه در بافتار تاریخی دردناکی که با سایه شوم سلب مالکیت، آوارگی‌های پی‌درپی و خشونت‌های بی‌امان تیره و تار گشته است.

جوهر مفهوم «هم‌زیستی»، آن‌گونه که در اندیشه باتلر تبلور می‌یابد، فراتر از هم‌جواری^۴ صرف است. در حالی که هم‌جواری به‌طور ضمنی دلالت بر وضعیتی دارد که در آن، افراد صرفاً در مجاورت یکدیگر سکنی می‌گزینند، بدون آنکه لزوماً تعامل و مراوده‌ای با هم داشته باشند، هم‌زیستی، مستلزم سطحی به‌مراتب عمیق‌تر و پویاتر از مشارکت و تعامل است. این مفهوم، در بطن خود، ایجاد فضایی سیاسی مشترک و فراگیر را طلب می‌کند که در آن، هم یهودیان و هم فلسطینیان، بدون هیچ تبعیضی و به شکلی کاملاً برابانه، قادر به مشارکت فعال و سازنده باشند (صالحی، وینته‌موت، ۱۴۰۲: ۴۳۶). این مهم، هم مستلزم برچیدن نظام‌مند ساختارهای قدرت نامتعادل و ناعادلانه‌ی موجود است که به‌ناحق، یک گروه را

^۱ مشاهده کنید در:

<https://www.aldiwan.net/poem9347.html>

^۲ لأن الهوية مفتوحة للتعدد/ لا قلعة أو خنادق

^۳ Cohabitation

^۴ living alongside

بر دیگری ارجحیت بخشیده و مسلط ساخته است؛ و همچنین برپایی نهادهایی که حقوق بدیهی و غیرقابل انکار و کرامت انسانی تمامی ساکنان را به طور یکسان تضمین نماید. مسئله‌ی اصلی، صرفاً تقسیم فیزیکی قلمرو نیست، بلکه سهیم شدن در تار و پود یک زندگی مشترک، پویا و پرمعنا است. این فضای سیاسی مشترک و آرمانی، از نظرگاه باتلر با شاخصه‌های بنیادین زیر متجلی می‌گردد:

برابری مطلق: تمامی ساکنان، بدون هیچ گونه تمایز و تبعیضی بر اساس مذهب، قومیت یا خاستگاه ملی، از حقوق بدیهی و برابر برخوردار بوده و شایسته‌ی رفتاری توأم با کرامت یکسان باشند. (Topolski, 2020: 269)

احترام متقابل: فضای مشترک باید پناهگاهی امن و محترم برای تاریخ‌های متنوع و رنگارنگ، فرهنگ‌های غنی و پربار و سنت‌های ارزشمند و دیرپای هر دو گروه باشد؛ جایی که این گوناگونی‌های ارزشمند، به رسمیت شناخته شده، گرامی داشته شده و مورد احترام عمیق قرار گیرند. (Butler, 2020: 6)

مسئولیت‌پذیری مشترک و فعال: هم یهودیان و هم فلسطینیان می‌بایست به شکلی مشترک، همدلانه و فعال، در راستای معنای والای «زندگی خوب» مشارکت جویند؛ و از حوزه‌ی تنگ هم‌جواری صرف فراتر رفته و با انگیزه و تعهد، در شکل‌دهی فضای سیاسی مشترک و فراگیر سهیم گردند. (Butler, 2012: 43) باتلر تصریح می‌کند که هم‌زیستی، برای آنکه به معنای واقعی کلمه عادلانه و منصفانه جلوه نماید، می‌بایست بر بنیان استوار به رسمیت‌شناسی ارزش برابر «سوگواری» برای تمامی زندگی‌ها بنا گردد.^۱ در حقیقت او گفتمانی را به چالش می‌کشد که در ناباورانه‌ترین شکل ممکن، سوگواری فلسطینیان را به عنوان کنشی انتقام‌جویانه و غیرانسانی برچسب‌زنی می‌کند؛ بر ارزش برابر و یکسان بودن ذاتی تمامی جان‌ها تأکید می‌کند و تمامی فقدان‌ها، به یک اندازه جانکاه و غم‌انگیز می‌داند. به باور باتلر، «گستره‌ی فراخ‌تر و ژرف‌تر سوگواری، آرمان والاتر و اساسی‌تر برابری را محقق می‌سازد؛ آرمانی که ارزش یکسان و بی‌بدیل سوگواری برای زندگی‌ها را به رسمیت می‌شناسد و خشم بجا و انسانی را برمی‌انگیزد که چرا این زندگی‌های ارزشمند و بی‌گناه باید بی‌رحمانه از دست می‌رفتند؛ و تراژدی از دست دادن آن‌ها می‌بایست با زندگی طولانی‌تر و به رسمیت‌شناسی درخور و شان زندگی‌شان جبران می‌شد» (Atallah, 2023: 72). عدم اقرار و اعتراف به ارزش برابر سوگواری برای تمامی زندگی‌ها، نه

^۱ بنگرید به مقاله قطب‌نمای سوگواری:

تنها قصوری اخلاقی و انسانی است، بلکه قصوری سیاسی و راهبردی نیز محسوب می‌گردد؛ چرا که به‌طرز ناگزیر، سلسله‌مراتب ناعادلانه‌ی قدرت را تثبیت و تقویت نموده و بدین ترتیب، چرخه‌ی شوم مناقشه را بی‌رحمانه‌تر از پیش به گردش درمی‌آورد.

باتلر، همچنین نیاز مبرم و حیاتی به «درنگ با امر ناممکن»^۱ را روشن می‌سازد؛ یا به عبارت دقیق‌تر، ضرورت دست و پنجه نرم کردن با جنبه‌های دشوار، پیچیده و ظاهراً لاینحل مناقشه را مورد تأکید قرار می‌دهد. مفهوم «درنگ با امر ناممکن»، شامل تمایل راستین و بی‌دریغ به رویارویی شجاعانه و بی‌پرده با پیچیدگی‌ها و تناقضات بغرنج وضعیت است؛ نه جستجوی منفعلانه پاسخ‌های آسان و از پیش آماده یا توسل سطحی و غیرمسئولانه به راه حل‌های ساده‌انگارانه و تقلیل‌گرا (Butler, 2012: 43). از منظر باتلر، این مهم، به معنای پذیرش جسورانه‌ی این حقیقت تلخ و گزنده است که هیچ راه حل ساده و سراسری برای این مناقشه وحشتناک وجود ندارد؛ و مسیر منتهی به یک راه حل عادلانه و پایدار، ناگزیر مسیری طولانی، دشوار و طاقت‌فرسا خواهد بود.

بر این اساس، مفهوم «دولت دوملیتی»^۲ نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای در استدلال باتلر ایفا می‌کند. دولت دوملیتی، در تصور رایج و محدود، اغلب به عنوان هم‌زیستی مسالمت‌آمیز و جداگانه‌ی دو ملت در قالب یک دولت واحد تصور می‌گردد؛ اما باتلر، با دیدگاهی عمیق‌تر و رادیکال‌تر، آن را به عنوان اصلی بنیادین و دگرگون‌کننده تلقی می‌کند که نفس ایده دولت-ملت را به چالش می‌کشد. در این راستا، حائز اهمیت است که تفسیرهای گوناگون و بعضاً متضاد از مفهوم دولت دوملیتی و پیامدهای ژرف آنها برای مناقشه تیره‌ی اسرائیل و فلسطین را به دقت مورد واکاوی و تحلیل قرار دهیم. دولت دوملیتی، به هیچ وجه مفهومی یکپارچه و همگون نیست، بلکه می‌تواند در اشکال متنوع و متفاوتی تجلی یابد. این اشکال مختلف و متنوع، در یک نگاه کلی، عبارتند از:

دولت واحد: این رویکرد از دولت دوملیتی، شامل ایجاد یک دولت واحد، فراگیر و عادلانه است که در آن، یهودیان و فلسطینیان، به عنوان شهروندانی برابر و برخوردار از حقوق یکسان، در کنار یکدیگر زندگی کنند. این مهم، مستلزم برچیدن کامل و بی‌قید و شرط ساختارهای کهنه، ناکارآمد و ناعادلانه‌ی موجود دولت اسرائیل و بنیان نهادن نهادهای نوین، کارآمد و فراگیری است که برای تمامی ساکنان، بدون هیچ‌گونه تبعیضی، مناسب و کارآمد باشند. با این حال، راه حل «دولت واحد»، به‌ویژه در صورتی که

^۱ tarrying with the impossible

^۲ binationalism

حقوق جمعیت یهودی به طور ناروا بر حقوق جمعیت فلسطینی اولویت یابد، خطر تکرار و تداوم ساختارهای کهنه و پوسیده‌ی سلطه موجود را به طور بالقوه در دل خود نهفته دارد (Butler, 2019: 105). به عنوان مثال، گونه‌ای از راه حل «دولت واحد»، فلسطین را به شکل ناجوانمردانه‌ای در اسرائیل ادغام و مستحیل می‌سازد و فلسطینیان ستمدیده و مظلوم را در جایگاه شهروندان درجه دو و بی‌حق و حقوق محبوس و منزوی می‌سازد.

دو دولت: راه حل «دو دولت»، اگرچه به طور سنتی به عنوان جایگزینی اصلی و مطلوب برای وضعیت نابهنجار و اسفناک موجود شناخته می‌شود، اما می‌تواند در درون خود، عناصر و ظرفیت‌های دولیتی را نیز جای دهد. راه حل «دو دولت» به خودی خود، لزوماً به مسائل خطر و بغرنج نابرابری یا بی‌عدالتی‌های تاریخی و ریشه‌داری که ریشه‌ی اصلی این مناقشه خانمان‌سوز هستند، نمی‌پردازد. افزون بر این، در بافتار تلخ و نومیدکننده‌ی فعالیت‌های بی‌وقفه‌ی شهرک‌سازی اسرائیل، به سختی می‌توان تصور کرد که چگونه یک دولت فلسطینی واقعاً مستقل و مقتدر می‌تواند سر برآورده و قد علم کند. با این حال، راه حل «دو دولت» نیز می‌تواند اصل ارزشمند و انسان‌دوستانه‌ی هم‌زیستی را با درایت و ظرافت در خود جای دهد (Tucker, 2016: 12-13)؛ از طریق تضمین این نکته‌ی بسیار حیاتی که دو دولت، نه به عنوان موجودیت‌هایی متقابلاً انحصاری و از هم گسسته، بلکه به مثابه بخش‌هایی متصل به هم و جدایی‌ناپذیر از یک چارچوب منطقه‌ای گسترده‌تر و فراگیرتر، در ذهن‌ها نقش ببندند و به رسمیت شناخته شوند.

فراتر از دولت-ملت: برخی از نظریه‌پردازان از تشکیلات سنتی، محدود و ناکارآمد دولتی فراتر می‌روند و پیشنهاد می‌دهند که یک راه حل عادلانه و منصفانه برای این مناقشه جانکاه، مستلزم عبور کامل و بی‌بازگشت از چارچوب تنگ و محدود دولت-ملت به طور کلی است (Butler, 2019: 112, 124). این رویکرد شامل ایجاد اشکال نوین، خلاقانه و کارآمدی از سازماندهی سیاسی خواهد بود که به جای استوار بودن بر ایده‌ی دولت، بر درکی سیال‌تر، پویاتر و انسانی‌تر از تعلق سیاسی بنا شده‌اند. باتلر، در تائید این رویکرد نوین و دگرگون‌کننده، به اثر ژرف و ماندگار هانا آرنت به عنوان توجیهی مستدل و قانع‌کننده برای یک سیاست پراکنده (دیاسپورایی) هم‌زیستی اشاره می‌کند. این رویکرد بسیار ارزشمند و قابل تامل، بر اهمیت ساختارهای مدنی مقتدر، پاسخگو و مردم‌نهاد که مدیون و مرهون کثرت و تنوع مردم هستند، تأکید دارد (Klee, 2020: 9-10). ایده‌ی محوری و بنیادین در پس این رویکرد، پراکنده ساختن خود حاکمیت است؛ نه خلق و بازتولید یک دولت-ملت دیگر و از بنیاد ناکارآمد.

انتقاد بنیادین باتلر از صهیونیسم، برای ترسیم مفهوم «هم‌زیستی» در اندیشه‌ی او، نقشی محوری و تعیین‌کننده دارد. نزد او صهیونیسم، در شکل کنونی و غالب خود، با ایده‌ی یک راه‌حل عادلانه و پایدار برای این مناقشه ناسازگار و ناهمخوان است (Lederman, 2020:3). او صهیونیسم را به مثابه یک ایدئولوژی سیاسی توصیف می‌کند که منافع یک گروه خاص و محدود (مردم یهود) را بر منافع مشروع و انسانی تمامی گروه‌های دیگر ارجحیت بخشیده و مسلط می‌سازد؛ و بدین ترتیب، فلسطینیان مظلوم و ستمدیده را از فضای سیاسی مشترک، عادلانه و فراگیر به ناحق حذف و طرد می‌نماید. از منظر باتلر، تعهد راسخ و بی‌دریغ به تحقق حاکمیت سیاسی یهودیان، گاهی اوقات، به‌طور ناگزیر در نوعی تنش و تضاد آشکار و حل‌ناشدنی با تعهد به دموکراسی اصیل و فراگیر نمایان می‌گردد؛ او بی‌پرده خواستار پایان بخشیدن به صهیونیسم سیاسی است؛ که به عنوان پافشاری مصرانه و غیرمنطقی بر بنا نهادن دولت اسرائیل بر اصول انحصارطلبانه‌ی حاکمیت یهودیان فهمیده می‌شود (Tucker, 2016:21-22). او همچنین، این تصور یک‌جانبه و نادرست را به چالش می‌کشد که مطابق آن دولت اسرائیل، نماینده‌ی تام و تمام تمامی مردم یهود در سراسر جهان است.

۶. چالش‌ها و انتقادات وارد بر رویکرد جودیت باتلر به مناقشه اسرائیل و فلسطین

رویکرد جودیت باتلر به مناقشه اسرائیل و فلسطین، اگرچه چشم‌اندازی اخلاقی ارائه می‌دهد، اما با چالش‌ها و انتقادات متعددی مواجه شده است. این انتقادات اغلب بر محور عملی بودن پیشنهادات او متمرکز است، و این پرسش را مطرح می‌کنند که آیا تأکید او بر دیاسپورا و هم‌زیستی به اندازه کافی به واقعیات سیاسی مناقشه می‌پردازد؟ و آیا تمرکز اخلاقی او بر نیاز به استراتژی‌های سیاسی مشخص سایه می‌افکند؟

یکی از انتقادات اصلی که به باتلر وارد می‌شود این است که تأکید او بر پراکندگی و هم‌زیستی ممکن است به طور کامل واقعیات پیچیده و اغلب خشونت‌آمیز مناقشه را در نظر نگیرد. منتقدان استدلال می‌کنند که در حالی که این مفاهیم چشم‌اندازی گیرا از آینده‌ای مشترک ارائه می‌دهند، ممکن است نقشه راه عملی برای دستیابی به آن ارائه ندهند (Tucker, 2016:49-50). به باور برخی منتقدان، دغدغه‌های فوری امنیت، تعیین سرنوشت، و رنجش‌های تاریخی، نیازمند چیزی بیش از یک چارچوب اخلاقی هستند؛ حل این مسائل نیازمند راه‌حل‌های سیاسی عمل‌گرایانه است (Lederman, 2020:8). به عنوان مثال، باید پرسید که چگونه یک مدل پراکنده از تعلق، که جامعه‌ای سیال و به هم پیوسته را تصور می‌کند، می‌تواند در منطقه‌ای اجرا شود که در آن مرزها، ایست‌های بازرسی و خشونت، واقعیات روزمره هستند.

به علاوه، باید گفت که شرایط فعلی اشغال اسرائیل و سلب مالکیت مداوم فلسطینیان، به بیش از یک مفهوم هم‌زیستی نیاز دارد و نیازمند رویارویی با بی‌عدالتی‌ها و عدم تعادل‌های قدرت‌هایی است که به مناقشه دامن می‌زنند.

انتقاد دیگر این است که رویکرد باتلر ممکن است خطر نادیده گرفتن عاملیت کسانی را به همراه داشته باشد که مستقیماً در مناقشه دخیل هستند. برخی استدلال می‌کنند که کار باتلر با تمرکز بر چارچوب‌های نظری و مفاهیم فلسفی، ممکن است صداها و تجربیات فلسطینیان و اسرائیلی‌ها را در صحنه نادیده بگیرد (Tucker, 2016: 31). به بیان دیگر مناقشه صرفاً یک مسئله نظری نیست، بلکه یک واقعیت زیسته برای افرادی است که در فضای مورد مناقشه اسرائیل/فلسطین تصمیم می‌گیرند و زندگی روزمره را مذاکره می‌کنند. برای مثال، فلسطینیان ممکن است اولویت را به مقاومت در برابر اشغال یا دستیابی به دولت مستقل بدهند، در حالی که بسیاری از اسرائیلی‌ها بر حفظ امنیت و هویت ملی یهودی تأکید دارند. نقد باتلر، که اغلب از منظر آکادمیک غربی ارائه می‌شود، ممکن است این واقعیت‌های میدانی را به طور کامل منعکس نکند. این امر می‌تواند منجر به حاشیه‌سازی صدای کسانی شود که مستقیماً در مناقشه درگیر هستند. به همین دلیل باتلر با تأکید بر مفاهیمی مانند هم‌زیستی و ارزش سوگواری برابر، ممکن است ناخواسته عاملیت سیاسی کسانی را که برای حقوق و تعیین سرنوشت خود مبارزه می‌کنند، تضعیف کند.

درخواست او برای دولت دومیته نیز با انتقاداتی مواجه شده است. برخی استدلال می‌کنند که هویت‌های ملی عمیقاً ریشه‌دار و روایات تاریخی هر دو طرف اسرائیلی و فلسطینی، به ویژه تمایل به تعیین سرنوشت در میان هر دو گروه را نادیده می‌گیرد. در حالی که باتلر استدلال می‌کند که دولت دومیته می‌تواند مسیری به سوی برابری ارائه دهد، منتقدان بیم آن دارند که صرفاً به ابزاری برای سلطه تبدیل شود و به مناقشه بیشتر منجر شود (Castro, 2019: 9). به بیان دیگر، راه‌حل یک دولت می‌تواند ساختارهای قدرت موجود را با جذب فلسطین در اسرائیل تداوم بخشد، یا اینکه هر راه‌حلی با چالش‌هایی مواجه خواهد شد، با توجه به سطح بی‌اعتمادی بین دو گروه. به طور خاص، پیشنهاد باتلر برای ادغام هویت فلسطینی در هویت یهودیان از نظر روانی دست‌نیافتنی تلقی می‌شود (Gans, 2016: 54). تروماهای تاریخی، مانند یوم‌النکبه برای فلسطینیان و هولوکاست برای یهودیان، موانع عمیقی برای چنین ادغامی ایجاد می‌کنند. علاوه بر این، اجرای عملی یک دولت دومیته با چالش‌هایی مانند عدم تعادل قدرت، بی‌اعتمادی متقابل،

و احتمال سلطه یک گروه بر دیگری مواجه است. تأکید باتلر بر رویکرد دوملیتی به مناقشه، از نظر برخی به عنوان رد راه حل سنتی دو دولت تلقی می شود، موضعی که برخی منتقدان آن را غیرقابل دفاع می دانند. در پاسخ به این انتقادات باید گفت تأکید باتلر بر دیاسپورا و هم زیستی، اگرچه در نگاه اول ممکن است با واقعیت های سیاسی کنونی ناهمخوان به نظر برسد، اما می توان آن را به مثابه ارائه یک دیدگاه بلندمدت، نه راه حل کوتاه مدت، تفسیر کرد. تمرکز او نه بر ارائه راه حل های فوری، بلکه بر تغییر بنیادین چارچوب هایی است که آتش منازعه را روشن نگه می دارند. او با تأکید بر پیوستگی و آسیب پذیری مشترک، در پی پرورش آینده ای است که در آن تقابل دوتایی بین اسرائیلی ها و فلسطینی ها رنگ ببازد. این امر، اهمیت پرداختن به نیازهای مبرم را نفی نمی کند، بلکه آن را در بستری وسیع تر قرار می دهد. باتلر با تمرکز بر دیاسپورا و هم زیستی، وضع موجود و این فرض را که تنها آینده ی ممکن، تداوم مدل دولت-ملت کنونی است، به چالش می کشد. چنین چالشی می تواند فضایی را برای امکانات جدید بگشاید و تفکر دوباره در مورد چگونگی یک توافق سیاسی عادلانه و فراگیر را تشویق کند، حتی اگر این امکانات در کوتاه مدت دست نیافتنی باشند.

همچنین چارچوب اخلاقی باتلر را می توان سنگ بنای ضروری هر استراتژی سیاسی عمل گرایانه دانست. او بر این باور نیست که اخلاق جایگزین سیاست می شود، بلکه معتقد است که هر راه حل سیاسی پایداری باید بر اصول اخلاقی برابری و عدالت استوار باشد. بدون چنین بنیانی، هر توافق سیاسی، خطر تقویت نابرابری های موجود قدرت و عدم پرداختن به ریشه های اصلی منازعه را به همراه خواهد داشت. هدف او، گسستن چارچوب های موجودی است که زندگی برخی را از دیگران مهم تر جلوه می دهند، و این، گامی ضروری در جهت دستیابی به هرگونه راه حل عمل گرایانه است.

اگرچه که رویکرد باتلر به مناقشه اسرائیل و فلسطین تا حدودی انتزاعی و اخلاقی است و نقشه راه سیاسی مشخصی را ارائه نمی دهد؛ با این حال، می توان استدلال کرد که چارچوب های اخلاقی در مناقشات پیچیده و ریشه دار مانند این مناقشه، ضروری هستند. راه حل های عمل گرایانه صرف، بدون در نظر گرفتن مسائل اساسی عدالت و برابری، اغلب در دستیابی به صلح پایدار ناکام می مانند. دیدگاه های آرمان گرایانه، مانند دیدگاه باتلر، می توانند اهداف و ارزش های بلندمدتی را ارائه دهند که تلاش های سیاسی را به آن سمت همگرا می کنند. حتی اگر دستیابی کامل به یک دولت دو ملیتی در حال حاضر غیرعملی به نظر برسد، اما این ایده می تواند به عنوان یک اصل راهنما برای سیاست گذاری ها و اقدامات آتی عمل کند. به علاوه باید در نظر داشت که رویکرد باتلر، قبل از هر چیز، نقدی بر وضعیت موجود و

راه‌حل‌های متعارف ارائه می‌دهد. او نشان می‌دهد که چرا چارچوب دولت-ملت و راه‌حل دو دولت نتوانسته‌اند مناقشه را حل کنند و حتی ممکن است آن را تشدید کرده باشند. این نقد، خود گامی ضروری به سوی یافتن راه‌های جایگزین است.

نتیجه‌گیری

مقاله حاضر با بررسی انتقادی دیدگاه‌های جودیت باتلر، فیلسوف پسااستارگرا، تلاش می‌کند راه‌حلی اخلاقی و سیاسی برای مناقشه دیرپای اسرائیل و فلسطین ارائه دهد. باتلر با نقد رادیکال ساختار دولت-ملت و ایدئولوژی صهیونیسم، چارچوب‌های سنتی مانند «راه‌حل دو دولت» یا «یک دولت» را ناکارآمد می‌داند، چرا که این رویکردها نه تنها به بی‌عدالتی تاریخی و سلب مالکیت فلسطینیان ادامه می‌دهند، بلکه از پذیرش پیوندهای اخلاقی و انسانی میان جوامع یهودی و فلسطینی غافل می‌مانند. به جای این، باتلر بر مفاهیمی مانند «دیاپورا»، «هم‌زیستی»، و «نسبت‌مندی» تأکید می‌ورزد که از تجربه مشترک تبعید و آوارگی این دو گروه سرچشمه می‌گیرند و امکان بازتعریف رابطه سیاسی را فراهم می‌کنند.

باتلر با تأکید بر ماهیت دیاپوریک هویت یهودی، ایده صهیونیستی بازگشت به سرزمین موعود را به چالش می‌کشد. او یهودیت را نه به عنوان هویتی متصل به یک قلمرو، بلکه به مثابه تجربه‌ای جهانی تعریف می‌کند که ریشه در پراکندگی و تعامل با «دیگری» دارد. این نگاه، هم‌زمان تجربه فلسطینیان را نیز به رسمیت می‌شناسد و زمینه را برای گفت‌وگوی اخلاقی فراهم می‌کند. به علاوه هم‌زیستی از نظر باتلر فراتر از هم‌جواری فیزیکی است و مستلزم ایجاد ساختاری است که در آن همه گروه‌ها با حقوق برابر مشارکت داشته باشند. این چارچوب سه شاخصه کلیدی دارد: برابری مطلق، احترام به تکرر فرهنگی، و مسئولیت‌پذیری فعال برای شکل‌دهی به آینده‌ای مشترک. این ایده، نه تنها به عدالت تاریخی توجه دارد، بلکه بر ضرورت سوگواری برابر برای تمامی قربانیان تأکید می‌کند. همچنین باتلر با الهام از هانا آرنت، دولت-ملت را ذاتاً طردکننده و عامل خشونت می‌داند. او قانون «دولت-ملت یهود» اسرائیل را نمادی از این منطق می‌شمارد که فلسطینیان را به حاشیه می‌راند. پیشنهاد او عبور از این ساختار و حرکت به سوی اشکال نوین سازماندهی سیاسی، مانند دولت دوملیتی یا مدل‌های فراملتی، است که بر پایه ارتباط‌مندی و تعامل اخلاقی استوارند.

در عین حال منتقدان استدلال می‌کنند که مفاهیم انتزاعی مانند هم‌زیستی یا دیاپورا، با وجود ارزش اخلاقی، پاسخگوی واقعیت‌های خشونت‌بار مناقشه نیستند. مسائلی مانند شهرک‌سازی، اشغال نظامی، و بی‌اعتمادی عمیق بین طرفین، نیازمند راهکارهای فوری و عملیاتی است که باتلر به اندازه کافی به آن‌ها

نمی‌پردازد. همچنین تمرکز باتلر بر چارچوب‌های نظری ممکن است صدای فلسطینیان و اسرائیلی‌هایی را که درگیر مبارزات روزمره هستند، تضعیف کند. برای مثال، تأکید بر «هم‌زیستی» بدون در نظر گرفتن خواسته‌های مشخصی مانند حق بازگشت فلسطینیان یا پایان اشغال، می‌تواند به حاشیه‌رانی بیشتر بینجامد. به علاوه اگرچه باتلر دولت دومیته را به عنوان آلترناتیوی برای دولت-ملت مطرح می‌کند، اما جزئیات اجرایی آن مبهم است. پرسش‌هایی مانند نحوه تقسیم قدرت، مدیریت منابع، یا تضمین امنیت طرفین، بدون پاسخ می‌مانند. همچنین، خطر تبدیل این مدل به ابزاری برای تداوم سلطه اسرائیل وجود دارد.

گرچه نقدهایی که به رویکرد جودیت باتلر در قبال مناقشه اسرائیلی-فلسطینی وارد شده‌اند، معتبر و قابل توجه‌اند، اما پاسخ‌ها و استدلال‌های مقابلی نیز درخور ارائه هستند. کار او با تأکید بر جنبه‌های اخلاقی موضوع، به چالش کشیدن ساختارهای قدرت موجود، و ترسیم چشم‌اندازی برای آینده‌ای فراتر از دوگانه‌های قطبی، دیدگاهی بدیل و نوآورانه را پیش روی ما می‌گشاید. در حالی که ممکن است ایده‌های او همواره به طور مستقیم به اقدامات سیاسی فوری و ملموس تبدیل نشوند، چارچوبی بنیادین و حیاتی را برای بنای آینده‌ای عادلانه‌تر و منصفانه‌تر در منطقه فراهم می‌کنند، به‌ویژه در رابطه با ضرورت استعمارزدایی و پایان بخشیدن به استعمار شهرک‌نشینی.

به هر روی باید گفت دیدگاه باتلر، با وجود محدودیت‌ها، گامی مهم در جهت عبور از گفتمان‌های کلاسیک دولت-محور است. او با پیوند زدن اخلاق و سیاست، نشان می‌دهد که حل مناقشه اسرائیل و فلسطین نیازمند بازتعریف مفاهیمی مانند هویت، تعلق، و عدالت است. تأکید او بر «ترجمه» به مثابه فرایندی برای درک متقابل و پذیرش تفاوت‌ها، می‌تواند زمینه‌ساز گفت‌وگوهای سازنده باشد. با این حال، تحقق این ایده‌ها مستلزم همکاری نهادهای بین‌المللی، جامعه مدنی، و رهبران سیاسی است که حاضرند از منطق سلطه فاصله بگیرند. باتلر ما را به «درنگ با امر ناممکن» فرامی‌خواند؛ پذیرش این که راه‌حلی ساده برای این مناقشه وجود ندارد و تنها از طریق تعهد مداوم به عدالت و برابری می‌توان امید به آینده‌ای مشترک داشت. اگرچه چالش‌های عملی بسیاری پیش روست، بینش فلسفی او چراغی است برای کسانی که به دنبال عبور از چرخه خشونت و ساخت نظامی عادلانه‌تر هستند.

References

- Anya Topolski (2020) Nation-States, the Race-Religion Constellation, and Diasporic Political Communities: Hannah Arendt, Judith Butler, and Paul Gilroy, *The European Legacy*, 25:3, 266-281, DOI:10.1080/10848770.2020.1741264
- Arendt, H. (1973). *The origins of totalitarianism* [1951]. New York.
- Atallah, D. G. (2023). Beyond Grief: Decolonial Love for Palestinian Life. *Journal of Palestine Studies*, 52(4), 70-75.
- Bao, H. P. (2018). The one-state solution: an alternative approach to the Israeli–Palestinian conflict?. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 12(3), 328-341.
- Barnett, M., Brown, N. J., Lynch, M., & Telhami, S. (2023). Israel's One-State Reality: It's Time to Give up on the Two-State Solution. *Foreign Aff.*, 102, 120.
- Bisharat, G. E. (2008). Maximizing rights: The one state solution to the Palestinian-Israeli conflict. *Global Jurist*, 8(2).
- Butler, J. (1997). Merely cultural. *Social text*, (52/53), 265-277.
- Butler, J. (2002). *Gender trouble*. routledge.
- Butler, J. (2004). *Precarious life: The powers of mourning and violence*. verso.
- Butler, J. (2012). *Parting ways: Jewishness and the critique of Zionism*. Columbia University Press.
- Butler, J. (2018). Versions of Binationalism in Said and Buber. In Martin Buber (pp. 103-130). Brill.
- Butler, J. (2019). Gender in translation: Beyond monolingualism. *PhiloSOPHIA*, 9(1), 1-25
- Butler, J. (2019). Versions of Binationalism in Said and Buber. In Martin Buber (pp. 103-130). Brill.
- Butler, J., Laclau, E., & Žižek, S. (2000). *Contingency, hegemony, universality: Contemporary dialogues on the left*. Verso.
- Catalina Hidalgo Nieto & Nicolas Lema Habash (2020): *Cartographies of Diasporic Thinking*, *The European Legacy*, DOI: 10.1080/10848770.2020.1732720
- Darwish, M. (2007). *Edward Said: A Contrapuntal Reading*: Translated by Mona Anis. *Cultural Critique*, (67), 175-182.
- Evren Akaltun Akan (2019): *Mahmoud Darwish's MemoryforForgetfulness: Redeeming Worldliness through Exilic Consciousness*, *The European Legacy*, DOI:10.1080/10848770.2019.1683323
- Faris, ed., (2013). *The Failure of the Two-State Solution: The Prospects of One State in the Israel-Palestine Conflict* . London: I.B. Taurus
- Farsakh, L. (2011). The one-state solution and the Israeli-Palestinian conflict: Palestinian challenges and prospects. *The Middle East Journal*, 65(1), 55-71.
- Franco, D. (2014). Thinking in Butler. *Studies in American Jewish Literature* (1981-), 33(2), 229-236.
- Gans, C. (2016). *A Political Theory for the Jewish People*. Oxford University Press.
- Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1951), p. 66,
- Judith Butler (2020) Afterword: Who Can Still Imagine Co-habitation?, *The European Legacy*, 25:3,341 346, DOI: 10.1080/10848770.2020.1736417
- Karmi, G. (2011). The one-state solution: An alternative vision for Israeli-Palestinian peace. *Journal of Palestine Studies*, 40(2), 62-76.

- Kelman, H. C. (2011). A one-country/two-state solution to the Israeli-Palestinian conflict. *middle eaSt PoliCy*, 18(1), 27-41.
- Kelman, H. C. (2011). A one-country/two-state solution to the Israeli-Palestinian conflict. *middle eaSt PoliCy*, 18(1), 27-41.
- Louis Klee & Anya Topolski (2020): Parting Ways or Ways to Cohabitation: Introduction, *The European Legacy*, DOI: 10.1080/10848770.2020.1741261
- Louis Klee (2020): Exilic Alliance: Diaspora, Cohabitation, and Translation in Judith Butler's Parting Ways, *The European Legacy*, DOI: 10.1080/10848770.2020.1732723
- Lustick, I. S. (2019). *Paradigm lost: From two-state solution to one-state reality*. University of Pennsylvania Press.
- Magid, S. (2014). Butler trouble: Zionism, excommunication, and the reception of Judith Butler's work on Israel/Palestine. *Studies in American Jewish Literature* (1981-), 33(2), 237-259.
- Morris, B. (2009). *One state, two states: Resolving the Israel/Palestine conflict*. Yale University Press.
- Natanel, K., & Pappé, I. (2024). *Palestine in a World on Fire*. Haymarket Books.
- PITERBERG, G. (2013). Deconstructing the Zionist settler narrative and constructing an alternative. *The Failure of the Two-State Solution: The Prospects of One State in the Israel-Palestinian Conflict*, IB Tauris Publishers, Londres, 113-129.
- Said, E. W. (1994). *Culture and imperialism*. Vintage.
- Said, E. W. (1999). *After the last sky: Palestinian lives*. Columbia University Press.
- Said, Edward. (2022). *Beyond the Last Sky*, translated by Hamed Shahidian, Hermes Publications. (In Persian)
- Said, Edward. (2019). *Freud and the Non-European*, translated by Navid Hamzavi, Nimaj Publications. (In Persian)
- Sajidi, Amir. (2020). Analysis of the factors affecting the Palestinian-Israeli conflict and the deal of the century. *World Politics*, 9(3), 205-230. doi: 10.22124/wp.2020.17195.2572
- Salehi, Hadi and Vinteh Miut, Robert. (2024). Transition from Humanitarian Law to Anti-Discrimination Law; A Human Rights Analysis of the Israeli-Palestinian Conflict Based on Citizenship. *Motale'at-e Hoghughi*, 16(1), 427-454. doi: 10.22099/jls.2024.49518.5115 (In Persian)
- Shmuel Lederman (2020): Parting Ways Too Soon: Arendt contra Butler on Zionism, *The European Legacy*, DOI: 10.1080/10848770.2020.1741262
- Spivak, G. C. (2007). *Who sings the nation-state?: Language, politics, belonging*. Seagull Books.
- Tessler, M. (2009). *A history of the Israeli-Palestinian conflict*. Indiana University Press.
- Tilley, V. (2013). The deeper politics of Jewish settlements. The failure of the Two-State solution. The prospects of one state in the Israel-Palestine conflict, New York, IB Tauris, 17-34.
- Tucker, I. (2016). A Brief Genealogy of Jewish Republicanism: Parting Ways with Judith Butler (p. 90). *punctum book*
- Ziv, G. (2023). The Long Israeli-Palestinian Impasse: Is the 'One-State Solution' the Answer?.